

तादृशपादुरयकुण्डलत्वं शोषोऽतानामनिद्रता ॥२१॥

नर्मशुक्लजोनाशः रुग्न्दनं गात्रकुसता ।

तिक्तोन्मात्सल्लिजघ्नां प्रीत्यायाश्चापि कुण्डनम् ॥२२॥

मेदल्योद्यार्तिराक्षेपो मोक्षयायात्त एव च ।

पर्यविधानि नृपाणि परोनि कृपितोऽनिलः ॥२३॥

हेतुस्थानविशेषाश्च भवेद्रोगविशेषकम् ।

શ્રી રામ સમર્થ.

અસ સીંહસ્થ મહાત્મનું સુંદર અત્રે સરળ
ગુજરાતી બાષાંતર.

કરનાર.

વેદ પ્રભાકર કૃષ્ણ પંડે નાસિકકર.

અયુર્વેદિક, અત્રે ઔષધીગીક, રસાયન શાસ્ત્ર.

પ્રસિદ્ધ કરનાર.

લક્ષ્મણ રામચંદ્ર કરમરકર.

ચેતાના.

નાસીક મુદ્રામે શ્રી સમર્થ બાપજાનામાં બાપુ.

સન: ૧૯૦૮

ક્રિમત ક જ્ઞાના.

स्वास्थ्यपाङ्क्त्यकुञ्जत्वं शोषोऽङ्गानामनिद्रता ॥२१॥

गर्भशुक्ररजोनाशः रूपन्दनं गात्रक्षुब्धता ।

शिरोनासाक्षिजत्रूणां ग्रीवायाश्चापि हुण्डनम् ॥२२॥

मेदस्तोदार्तिराक्षेपो मोक्षश्चायान्न एव च ।

एवंविधानि रूपाणि करोति कुपितोऽमिलः ॥२३॥

हेतुस्थानविशेषाच्च भवेद्रोगविशेषकृत् ।

सङ्कोचः सङ्कोचानुं संकोच, पर्वणाम् पर्वणुं पर्वोक्त्वा,
स्तम्भः ङङ्ङाङ् ङवुं स्तम्भ, अस्थनाम् डाङ्ङा अस्थियो,
पर्वणाम् अपि अने पर्वणि और पर्वोमें, मेदः लेद मेद-
वत् पीडा, लोमहर्षः इंवाङ् शिला थवा रोमहर्ष, प्रलापः
प्रलाप प्रलाप, पाणि-पृष्ठ- हाथ, अरडे हाथ, पीठ,
शिरोग्रहः च अने माथुं ङङ्ङाङ् ङवुं और शिरका नकडा
जाना. स्वास्थ्य- दंगडापत्वं खंजता. पाङ्क्त्य- पाङ्क्त्य-

પ્રસ્તાવના.

નિર્ગુણ, નિત્ય, નિરામય નિરાકાર સ્વરૂપ એવ
પૂર્ણ શ્રમ્ભદ્વારા ઉભવ યમેતિ સર્વ ચતન્યરૂપ આદિદેવિ
શ્રી વિદ્યાદેવી સરસ્વતી જેના પ્રભાવ વડે કરીને શોભા
પામેલી શ્રી ગોપાલકૃષ્ણની અસંખ્ય ભક્તી જેના લા-
ભનુ પરમસુખ વર્ણન કરવાને કોઈ સમર્થ નથી. એવી
ભગવતી પુણ્દરીદેવીના કૃપાવસાદે કરીને અનંતસાન્નિધ્ય
અને પરમસુખનું સેવન કરનાર ભાગ્યશાલી નર કોઈ
વીરસોજ જેવામી આવશે. એનું કારણ કે ભવા
જીવમાન દેહ બુદ્ધીની અસત્ સંગતિમાં નિમગ્ન થ.
મેલા હોયછે. સંસારનાક્ષીત્રે આત્મ સાગરમાં કુચ-
કીએ! ખાયછે. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાં ઠંકાઈ જવાથી
નાનાપ્રકારના પાપ, તાપ, દેન્ય, અઃ દારિદ્રાદિ દુઃખો
ભોગવેછે. તેથી સારાસાર વિચારના અભાવ થાયછે.
તેથી કરીને સર્વ સાક્ષિણી ભગવતીને એવા સંસાર
પીડિત બ્રાહ્મણ ક્ષત્રીય, વૈશ્ય-શૂદ્રાદિ જીવ સદીની
દુયા આવતાં અકસ્માત પોતાના એક અલ્પજ્ઞ અભક્તના
લહયમદીરમાં ચકુરણદ્વારા પ્રેરણા કરી નદરૂપ પોતાના
જ્ઞાનરૂપ પ્રકાશવડે સુખ, શાન્તિ, તાપ, દેન્ય, અને દુઃખને

आश्रयपाङ्क्त्यकुञ्जत्वं शोषोऽज्ञानामनिद्रता ॥२१॥

गर्भशुक्ररजोनाशः स्पन्दनं गात्रसुप्तता ।

शिरोनासाक्षिजत्रूणां ग्रीवायाश्चापि हुण्डनम् ॥२२॥

मेदस्तोदार्तिराक्षेपो मोहश्चायास एव च ।

एवंविधानि रूपाणि करोति कुपितोऽमिलः ॥२३॥

हेतुस्थानविशेषाच्च भवेद्भोगविशेषकृत् ।

सङ्कोचः सङ्कोचः सङ्कोचः, पर्वणाम् पर्वणाम् पर्वणाम्,
स्तम्भः ७४३३३ ७४३३३ स्तम्भः, अस्थानम् ६४३३३ अस्थानम्,
पर्वणाम् अपि अने पर्वणि और पर्वणें, मेदः मेदः मेदः

[२]

१४	त्रिषोडी श्राद्ध विधी वर्षे	१४-७०
१५	यात्रा गोदानना शुद्ध शुद्ध प्रभार	७०-७२
१६	गुरु अने गमाना पुज्जनतो विधी	७२-७३
१७	होमादी विधीन वर्षे	७३-७४
१८	गोदावरी प्रक्षिप्तुं वर्षे	७४-७५
१९	तीर्थ यात्रादि पुत्र भयानाम् सक्षिप्त वर्षे	७५-७६

સિંહસ્થ વર્ષનું મહાત્મ, સંસ્કૃત પરથી
ગુજરાતી તરજુમો.

શતરિં અને ગૌતમ સંવાદ.

પ્રકરણ ૧ લુ.

હજારો વરસ પેહલાં એક વખત શતરિં અને ગૌતમઋષી
પોતાના આશ્રમમાં બેસી એક બિજાસાથે દુનીયાની સારાસાર
બાબતોપર ચર્ચા કરતા હતા, ત્યારે શતરિં ઋષીએ ગોટી
નમનતાપ્તથી ગૌતમને આગ્રહ કર્યો કે; હે તાતશ, મહોન

પુરાતન અને ચમત્કારીક એવો એક ઇતીહાસ મારા સાંભળવામાં આવ્યો છે. તે આપની આજ્ઞા હોય તો કહી સંભળાવું.

જ્ઞાતમ:- ખુબીથી કહે. હું ધણા આનંદથી સાંભળીશ,

શતરૂઢિ:- પૂર્વે સૌવીર દેશમાં આમ્હણોનું મનોભાવથી પુજન કરવાવાળો. વિષ્ણુ ઉપાસક ઇન્દ્રિયોને તાબેકરી છે એવો મહા વિખ્યાત ગોવિંદ નામનો આમ્હણુ રહેતો હતો, તેને ચાર પુત્રો હતા. તેમાંથી રામચંદ્ર નામનો મોટો પુત્ર રૂપવાન તેમજ ગુણવાન હતો. પણ બચપણથી નઠારી સંગત લાગવાથી શ્રેષ્ઠ એવા સ્વધર્મને વિસરી જઈ, મદીરા દેવીનો પરમભક્ત થયો, અને આમ્હણોની નીંદા અને વદેષ કરવા લાગ્યો. વિષયવાસના અને કુછંદમાં પ્રિતી વધી, અને પરદારાને આધીન થઈ રહ્યો. તેમજ તેના વડીલોએ જે દ્રવ્ય સંપાદન કર્યું હતું તે આવા પાપકર્મમાં ખોયું, તેથી તેણે ગામમાં ચોરી કરવી શરૂ કરી. તેથી ત્યાના રાજા એ ક્રોધમાં આવી તેને હદપાર કર્યો.

હદપાર થવાથી રામચંદ્ર પોતાના બાપસાથે સૈંદ્યાદ્રી પર્વત ઉપર આવીને રહ્યો ત્યાંપણુ તેણે પોતાની તસ્કર વિધાને છોડી નહીં તે હમેશ પ્રાણીની હીંસા અને ચોરી કરી દ્રવ્યાર્જનથી

પોતાનું ગુજરાન કરાવા લાગ્યો. એ પછિ કેટલેક દિવસે સિંહસ્થ
પર્વણી આવી, તેથી ચારી દિશાથી મોટો યાત્રા ભેગી થવા લાગી
અને શ્રી ત્રિપદેશ્વરના દર્શન અને સ્નાન, દાન, શ્રાદ્ધ વીગેરે
ક્રિયા કરીને સૈંદ્યાદ્રી પર્વત પરથી ઉતરી પોત પોતાને ગામ-
તરફ પાછા ફરતા એવા એને લુંટી; હોંસા કરી રામચંદ્ર
પોતાનું ગુજરાન ચલાવવા લાગ્યો.

એવામાં એક વખત અનાયાસે તે દુષ્ટ, ધાતકી રામચંદ્રનો
અંત થયો. અને તેને લછજવા યમદૂતને બદલે શિવદૂત
આવી ચડ્યા. અને પોતાના દિવ્ય વિમાનમાં બેસાંડી શિવ-
લોક તરફ લઈ ગયા. તેથી મે અંજનયજ્ઞ ધમતે આ ઇતીહાસ
કેહનારને પ્રશ્ન કર્યો કે આવા ધોર પાપકર્મ કરનારને શીવ-
લોકમાં જગા કેવી રીતે મળી તે કેહો? તેણે જવાબ આપ્યો કે
“ જોને શ્રી ગંગા ગોદાવરીના પુણ્યદાઇ સ્નાનનો મહત્ લાભ
થયોછે, તેવા ભાવીકોના સ્પર્શ માત્ર કરીને તે પાવન થઈ ગયો.
તે પછી ગંગાનું સ્નાન અને પાત કરનાર પોતે અસંખ્ય લાભને
પ્રાપ્ત કરેછે, તેમાં નવાઇ નથી. અને તેના સર્વ પાતકોનો
નાશ થાયછે. ”

આવી આ ધન્ય ધન્ય ગૌતમી ગોદાવરી છે. જેનું
સ્નાનફલ, તેમજ સ્નાન કરનારા પણ ધન્યતાને પ્રાપ્તેછે.
તેમજ આ ગોદાવરીનું પવિત્ર ચરીત્ર જે શ્રવણ કરશે તેને

રહેજમાં ગોદાસ્નાનનું ફલ પ્રાપ્ત થશે અને અતી ઉત્તમ ભાકને પામશે.

પ્રકરણ ૨ જી.

શતર્યી:—હે ગૌતમ સીંહરાશીમાં ગુરુ આવવાથી પ્રકારે ગંગાના સ્નાનનો મહિમા વધે છે તે મેં જાણ્યું પણ આ સીંહસ્થ પર્વણીમાં કયા કયા દાન કર્યે પ્રકારે અને વિધીએ દેવા અને તેનું ફળ શું અને જે આચરણથી અસંખ્ય લોકો સદગતીને પામેછે તે કેવા પ્રકારનું હોવું જોઈએ તે કપા કરી કહો.

ગૌતમ:—હે પુત્ર તે જે ગુપ્તવાત મને પુછી તેનો ખુલાસો હું કહું છું તેવું સાંભળ. જે તીથીએ સિંહરાશીના ગુરુ આવ તે દીવસે ધીવડે કુંભ ભરીને (ધડો) દસ ધડીની અંદર વેદ વિદ્યાસંપન્ન એવા બ્રાહ્મણની અર્ધ પાદ પુજા કરીને વસ્ત્ર, અલંકાર, ભૂષણ હીરણ્ય દક્ષિણા વીગેરે શક્તી અનુસાર આપી તે ધીથી ભરેલો ધડો બ્રાહ્મણને દાન કરવામાં અદ્વા

તો એકસો ગાયનું દાન કરવા જેટલું ફળ પ્રાપ્ત થાય છે. અને આ દાને કરીને તે પ્રાણી નિઃસંશય મુક્તીને મેળવે છે. તો હે બ્રહ્મણોત્તમ ઊપર જણાવેલી વખતે ધૂત કુંભ દાનજ શ્રેષ્ઠ કહેલું છે. અને તેથી કરીને સર્વ પાતકી જીવો મુક્ત થઈ સર્વ દેવતાઓને પ્રીય થઈ પડે છે.

તેમજ આ સિદ્ધસ્થ વરસમાં જે કોઈ ગોદામહાત્મનું પુસ્તક સુવર્ણના સિંહ સહીત ચત્પાત્ર બ્રહ્મણને દક્ષણાસહ અર્પણ કરશે તો તે દાનનું ફલ કથન કરવા ચતુર્મુખ બ્રહ્મા પણ સમર્થ નથી, તો પણ હું કામા કહું છું કે તે ભાવીક જે જે પ્રકારની ઇચ્છા ધારણ કરશે તે સર્વ તેને પ્રાપ્ત થશે. એટલુંજ નહીં, પણ આખરે શ્રી વિષ્ણુના રૂપને પ્રાપ્ત કરશે.

શતર્યાં:—હે બ્રહ્મન, આપે કહેલા ધૂતકુંભ દાનવડે અને પુસ્તકના દાનવડે કયો પામર પ્રાણી ઉધ્ધારને પામ્યો છે, તેનો કોઈ ઇતિહાસ કથન કરશો તો મારી અને ખીજા ભાવીકાની ખાત્રી થશે.

ગૌતમ:—હે વત્સ, તારી શંકાનું નિવારણ કરવાહું એક પુરાતનમાં બનેલો દષ્ટાંત કહું છું તે તું ચિત્ત દબને સાંભળ.

પૂર્વે અવંતી નામના નગરમાં શોભન નમાનો બ્રહ્મણ

રેહતો હતો. તે માત્ર આમ્હણુ કૂલમાં જન્મ પામ્યો, એટ-
લુજ પણ કાયમ મદીરાપાન કરતો; પરદારામાં આસક્ત
રેહતો; પ્રાણીહીન; દૂત; અને જુગારમાં એકો અદાતા;
ધન ધાન્ય હરણ કરનારો; કલહ કરનારો, લજ્જાહીન અભી-
માની, ક્રોધી, ચાંડાળ લોકોપાસેથી કદાનો લઈ હમેશ પોતાની
દારીને આપનારો એવો આ નરાધમ નીંદાને પાત્ર કાર્યો
આચરતો.

પછી એક વખતે તેની રખાતે તેને કહ્યું કે, આ જ ધરમાં
કુલ દ્રવ્ય નથી, તેથી ગમે તે પ્રકારે પૈસો લાવી દે. ચોરી
કરીને નહીં તો આખરે પોતાની લક્ષ્મી સ્ત્રી ઉપરના દાગિના
વેચીને પણ પૈસો લાવી દે નહીં તો પૈસા વગર જો આજ મારે
ત્યા આવ્યોછે તો તને મારીને બહાર કાઢીશ એવું સાંભળી તે
નરાધમ પોતાને ધરે ગયો.

ત્યારે આપણા પતીની સ્વારી ઘેર આવેલી જોતાંજ તેની
પતિવ્રતા સાધ્વી સ્ત્રી મોટા આનંદથી ઉડીને ઉભી રહી. તે
વખતે તેણે કહ્યું—આજ ધરમાં દાણા નથી, માટે દાણા લાવવા
સાર તારા આંગ ઉપરના દાગિના મને દે. એવા ધણીને
શબ્દ સાંભળીને તે સાધ્વી સ્ત્રી નમ્રતાપૂર્વક કેવા લાગી કે
દાગિના આજ નથી. કાલે પરમદાડે આપિશ એ શબ્દ
સાંભળીને તે નિરાશ થઈને થોડી વખત વિચાર કરવા બેઠો.

કે એથી રાખેલીને સુખ થશે નહીં, ત્યારે હવે સું કરવું ?
 એવા વિચારમાં હતો. અને તેનાં મનમાં દુષ્ટ વિચાર આવ્યો.
 અને તે શોભનનામના આમ્હણે પોતાની સાધ્વી સ્ત્રી સુતેલી
 હતી તે જોઈને તે દુરાત્મા એ તેનો તલવારથી વધ કાપ્યો અને
 તેના આંગ ઊપરના દાગિના લઇને પોતાની રાખેલીના ઘેર
 આવ્યો, અને તે દાગિના આપીને એજણા ખુબી થયા.

એ પ્રકારે તે દુરાચારી આમ્હણુ એક વખતે સીંહરાશીમા ગુફ
 આવવાથી વૈશ્યથી તે શૂદ્ર સૂધી બધા પાસેથી હાથી, ઘોડા
 શય્યા અને ધતકુંભ એવા અનેક પ્રકારના દાનો મેળવીને
 ધરે જતો હતો. તેવામાં અનાયાસે ઠેસ લાગવાથી એક
 (ધતકુંભ) ધીથી ભરેલો ઘડો એક આમ્હણુના ધરમાં પડ્યો
 અને તેને ઇજા થવાથી આ પાપી આમ્હણુનો મૃત્યુ થયો.
 ત્યારે યમદૂતો આવીને તેને લઇઆલ્યા. તે સમયે એવો યમદાર
 બન્યો કે યમદૂતોનો શંખ ચક્ર, ગદા, પદ્મ, વનમાળાઓવડે
 વિભૂષીત નંદ અને સુનંદ જેવાં પ્રમુખ છે એવા ચતુર્ભુજ
 પીતાંબર ધારણુ કરેલા કીરીટ કુંડલ ચુકત સૂય સમાન
 દેહીપ્રમાન એવા વિષણુ દૂતો સાથે એળાપ થયો અને તે-
 યોએ તે આમ્હણુન યમદૂતો પાસેથી છોડાવી લીધો એટ-
 લામાં રેવત. અન્ને ભવ, ભીમ, બાણુ, ઉગ્ર, વૃષાકપી ભસ્મ અને
 રુદ્રાક્ષ ધારણુ કરનારા ડમરુ અને ત્રીશૂલ હાતમાં લીધેલા
 ચતુર્બાહુ અને ચતુર્મુખ એવા શીવના દુત મીટેથી શીવનામનો

ઉચ્ચાર કરતા આવીચક્યા. અને વિષ્ણુ અને શીવદુત એ બન્નેનો ભેટોથયો. શીવદુતે એ કહ્યું કે શ્રી શંકરજી એ આ પરમ ભક્તને શીવલોકમાં લાવવા વાસ્તે આજ્ઞા કરે છે. તેથી તેને અમારે સ્વાધીન કરો. વિષ્ણુદુતે એ જવાબ આપ્યા કે આ ધણો પુણ્યવાન આમ્હણુ હોવાથી વિષ્ણુ લોકને જવો જોઈયે અને તેમાં તમારી પણ સમ્મતીની જરૂર છે. એ તેમનું કહેવું કબુલ રાખી શીવદુત પાછા ફર્યા. પણ સમસ્ત જનો વિચાર કરવા લાગ્યા કે અહો આ તે કેવું આશ્ચર્ય આ પ્રાણીએ એવા કયા મહત પુણ્યના પ્રભાવથી આવું સુખ મેળવ્યું. અને વિષ્ણુ રૂપને પામ્યો ?

ગૌતમઃ—આ પાપી દુરાત્મા ધીથી ભરેલા ધડા લઈ અવંતી નગરના માર્ગમાં ચાલતાં તેનો એક ધડો એક પવીત્ર આમ્હણુના ઘેરમાં પડ્યો. એટલાજ પુણ્યના પ્રભાવથી તેના બધા પાતકોનો નાશ થયો. અને તે વિષ્ણુરૂપને પામ્યો. એટલા માટે હે વત્સઃ—આ મૃત્યુ લોકમાં વાસ કરનારો સર્વ જનો એ આ સીંહસ્થ પર્વણીમાં શ્રી ગૌતમી ગંગાનું સ્નાન કરવું અને શ્રી ત્ર્યંબકેશ્વરનું પૂજન કરવું સૂચવેલી પ્રતિમારૂપી વાછડાવાળી ગાય કરી ધીના ભરેલા ધડા સહીત વસ્ત્રાલંકાર અને દક્ષણાથી આમ્હણુને સંતુષ્ટ કરવો. જે દાનનું પુણ્ય વર્ણન કરવા દેવતા પણ સમર્થ નથી.

તેમજ ને કેમ આ ગાયના ધીથી ભરેલા ઘડાના દાનડું
આખ્યાન વાંચશે. અને સાંભળશે, તેના પણ સર્વ પાતકકો
રોગાદી પીડા ભરમ થઇજશે. ધનની ઇચ્છાવાળાને ધન
મળશે. પુત્રની અપેક્ષા રાખનારને પુત્ર મળશે. મોક્ષાર્થિને
મોક્ષ મળશે એવા ભાવીક પુણ્યના અધીકારી યશવાળા
અને લાંબા અયુષ્યવાળા થશે. અને આખરે વિષ્ણુરૂપને
પામશે.

આ મહાન પુણ્યદાતા ઇંતીહાસ સીંહસ્થમહાત્મના
ખીજા પ્રકરણમાં પુરો થયો છે.

પ્રકરણ ૩ જી.

સ્કંદ અને શ્રી શંકરનો સંવાદ.

સ્કંદ:—હે તાતજી, મે અગાઉ એક વખત બ્રહ્મદેવને
મોઢેથી એવી કથા શ્રવણ કરી હતી કે-જે વખતે સીંહરાશીમાં
ગુર આવે છે તે વખતે પૂર્વે ગૌતમમુનીએ મહાન તપ
કરીને શીવની આરાધનાથી શ્રી શંકરને પ્રસન્ન કર્યા, અને તે-

મની પાસેથી તેમની જગ્યામાં વાસ કરનારી ત્રેભોજ્ય પાવની ગંગા માગીલીધી અને તે જગતનો ઉધાર કરવા તેમના મક્તીબળે કરીને પ્રગટ થઈ છે તેને ભેટવા અને તેને કાઠે વાસ કરવા તેત્રીશકોટી દેવ, સુરવર અને બધા તીર્થો ત્યાં ભેગા થાય છે. અને એક વરસ ત્યાં રહીને ગંગાનું પૂજન; સ્નાન; પાન; દાન વીગેરે મોટા મક્તી ભાવથી અને પ્રેમથી કરીને આનંદમાં નિમગ્ન થઈને વરસની આખરે પોતપોતાને સ્થળે આત્મા ભય છે એ પ્રમાણે વિધાતા એકઠું.

તો હે જગત્રભો, એવો તે ગૌતમી ગંગાનો વિશેષ ક્ષણદાષ પ્રકાર શું છે? અને તે સધળાં દેવતાઓને પોતાનું સ્થાન છોડી આવવાનો અને દેવ સુરવરો આ સીંદ્રસ્થના વરસમાંજ દેવ-ભોક્ષ છોડીને આવવાનો હેતુ શો. અને એવી તે શ્રેષ્ઠ ગોદાવરી ક્યાં છે. સર્વ તીર્થોનો અને તેનો સંગમ ક્યાં થાય છે. અને આવે આનંદમય વખતે જે ઠેકાણે સર્વ દેવો વાસ કરે છે. તે અત્યંત શ્રેષ્ઠ કુશાવર્ત ક્યાં છે? એ સધળું આપની બાણીથી સાંભળવાની અને ધણી ઇચ્છા થઈ છે. તો તે મારી જીજ્ઞાસા પુરી કરો.

શીવ:—ત્રંબકેશ્વરમાં કુશાવર્ત, કનખલ, ગંગાસાગર એ ત્રણ ઠેકાણે માત્ર દર્શન એવી ગંગા ગૌતમના સ્કંધમાંથી

ઉત્પન્ન થયે છે. બીજે સર્વ સ્થળે તે સુલભ છે. તેથી આ ગૌતમી ગંગા કહેવાય છે. તેમજ બે લાખ કૃતયુગનાં ગયા ત્યારે અતે સકલ માંધાતા હોષને કુર્માવતારમાં સીંહરાંશીમાં ગુરુ આવ્યો. ત્યારે અમ્હાદ્રીશીખરમાંથી ગંગા ઉત્પન્ન થઈ પૂર્વ સાગરને મળી માટે જ ગૌતમી ગંગા વીશેષે કરીને સીંહસ્થના વરસમાં વધારે પુણ્યદાતા છે. સીંહસ્થ જોવો બિજો પુણ્યનો વખત જ નથી.

તો હે કાર્તિકેય, આ ગૌતમી ગંગા સદા સર્વદા પુણ્ય પાવનીતો છે. પણ સીંહસ્થમાં વીશેષ મહાત્મ મનાય છે. અતે આપણા સર્વ પીતરો આનંદથી એવી ઇચ્છા ધરાવે છે કે અમારા વંશમાંથી કોઈ પણ એકાદો આ સીંહસ્થ પર્વણીમાં શ્રી ગોદાને કાંઠે જઈ. સ્નાન, યથાવિધી શ્રાદ્ધ, પીંડદાન કરશે તો તેના પુણ્યવડે કરીને અમને સ્વર્ગમાં કાયમનો વાસ મળે. વળી આ મહાન પર્વણીમાં ઈંદ્ર પોતે પોતાની અપ્સરાને લઈને ગૌતમતીર્થ વીશે આવે છે. અતે પૃથ્વી ઉપરના શ્રી વિશ્વેશ્વરાદી બધા લીંગો અમ્હા, વિષ્ણુ, મહેશાદી બધા દેવતા કશ્યપાદી બધા રષાઓ ઇત્યાદી સર્વ તીર્થો સર્વ પાપોને ધોઈ નાખવાવાળી શ્રી ગૌતમી ગંગાના મૂળ ઉત્પત્તી સ્થાનમાં વાસ કરના આજે માટે જ સીંહરાંશીમાં ગુરુ એ સર્વ પાપોને ક્ષય કરનારો છે. તે વિશે હું એક પુરાતન કથા કહું તે સાંભળ.

પૂર્વે સર્વ તીર્થો અસંખ્ય જનો બડે ઘોવાયલા પાપથી દુષીત અને ધણા મલીન થવાથી અતિ ત્રાસને પામ્યા અને બધા એકલ મળી મને (શંકરને) શરણુ આપ્યા અને બોલ્યા કે હે નાથ, અમે અસંખ્ય પાપી જનોના પાપો નાશ કરવાના સંસ-
ર્ગમાં અતિશય મલીન થયા છીએ અને અમારા શરીર દાઝી ગયા છે. તેથી અમારામાં હવે મહા પાતક નાશન શક્તી પણ રહી નથી. તો હે પ્રભો, હવે અમારે ક્યાં જવું, અને શું કરવું ? તે કૃપા કરી કહે.

આવા પ્રકારે સર્વ તીર્થોની વિનંતી સાંભળી શંકર બોલ્યા તમોને પાવન થવાનો હું એક જ ઉપાય કહું છું કે જે વખતે સીંદરાશીમાં ગુરુ આવે તે વખતે તમે બધા મળી ગોદાવરી તીર્થ ઉપર આવો, અને ત્યાં એક વર્ષ સુધી અમારી સંગતીમાં રહો એટલે તમે પાવન થઈ જશો. એમ કહીને તેઓને સાથે ભઈ શ્રી શંકર ગંગાકલ્પેત્રને વિશે પધાર્યા. અને ત્યાં એક વર્ષ સુધી રહીને સર્વ તીર્થોને પાવન થએલા બને અને બોલ્યા કે તમારે દરેક સિદ્ધસ્થનો વર્ષમાં એક વર્ષ રહીને તમારી જગોએ ચાલ્યા જવું. શંકરના એવા વચન સાંભળીને સર્વ તીર્થો પોતપોતાને ઠેકાણે ગયા, અને તેથી જ સિદ્ધસ્થ સર્વ કાળમાં પુણ્યકાળ કહેવાય છે.

હે ષડાનન, આ ગોદાવરીનું મહત્ત્વ કેટલું પુણ્યવાળું

છે તેવિધે હું એક તને ખરી બનેલી ચમત્કારીક વાત કહું
તે ધ્યાન દઇ સાંભળ. જેથી તારી ખાલી થશે.

પૂર્વે કૃતયુગમાં આ ધરતીપર ચંદ્રસેન નામનો રાજા
રાજ્ય કરતો હતો. પણ તે રાતદીન પોતાના ધર્મથી વીમુખ
રહી, મધપાનાદી પાપચરણો આચરવામાં મગ્ન રહેતો. આવા
દુષ્ટ કામોમાં તેની ધણી ખરી આયુષ્ય વિત્યાબાદ તે એક
દિવસે મૃત્યુપાશવડે મરણને પામ્યો. અને યમદૂતોએ
તેને ખૂબ જોસથી બાંધીને યમદરબારમાં હાજર કર્યો.
જેને જોઈ તરતજ, યમરાજાએ પોતાના ચિત્રગુપ્તને પુછ્યું કે
આ માણસે પુણ્ય અને પાપ કેટલું કેટલું કર્યું છે તે તપાસીને
મને કહે. તેના જબાબમાં ચિત્રગુપ્તે કહ્યું કે આણે પુણ્ય
તો બીલકુલ કર્યું નથી, પણ જે કર્યું છે તે બધું પાપ છે,
માટે તેવા અગણીત પાપને માટે શું શિક્ષા કરવી તે ફરમાવો.
એટલામાં ત્યાં હાથમાં ત્રીશૂળ લઇ બસ્મથી લુપીત થયેલા,
જટાધારી, બળદપર સ્વારી કરેલા શીવસ્વરૂપી શીવદૂતો
આવીને તેને લઈ જવા લાગ્યા. આ જોઈ યમધર્મ બોલ્યા,
આ શીક્ષાને પાત્ર હોવા છતાં તમો તેને લઈ જાવો છો તે શું ?
શીવદૂતો એ જબાબ આપ્યો કે, પૂર્વે એક વખત સિદ્ધસ્થ
પર્વણી આવી હતી તે વખત ઉનાળાની રૂઠમાં ગરમીથી
ત્રાસી જઈને પોતાની રૂપવંતી રાણીઓ સહીત અગ્નિકેશ્વર

આખો હતો. અને ત્યાં તેણે સર્વ સ્ત્રીઓસહીત મનમાંની
જળકીડા કરી હતી. જે કારણને લીધે તેના સર્વ પાપ ધોવાઈ
જઈ તે પવિત્ર થયો. કારણ આ સિદ્ધચર્યા પુણ્યકાલમાં
જે કોઈ ભક્તીવડે અથવા રહેજમાં અજાણતાં સ્નાન, અને
પાન કરે તેના પાતકોનો લય થાય. અને દુઃખ, મોહ,
ભય, અંધનયી તે પ્રાણી મુક્ત થાય. એમ કહી તે
રાજાને વિમાનમાં બેસાડી શીવદૂતે શીવની સમીપ લઈ ગયા.
અને ચમકુતો પોતપોતાને ઠેકાણે ચાલ્યા ગયા. ઇલાદી કથાભાગ
આઠત્રીજા પ્રકરણમાં પુરો થયો.

પ્રકરણ ૪ થું.

શંકર:—હે ષડાતન, હવે જે કથાના શ્રવણ પઠાણથી
નરસંશય સર્વ પાતકો નાશ પામે છે એવી આ ગોદાવરીના
કીનારાપર બનેલી દેવાગમનની સુંદર કથા તને કહું છું
તે સાંભળ.

પૂર્વે સર્વ દાનવોનો રાજા જે ત્રીપુરાસુર દેવ બહુ પ્રમુખ

યર્ષનવાથી દેવબ્રાહ્મણાદીને ઘણો ત્રાસ આપવા લાગ્યો. ત્યારે અમ્હદેવ સહીત સર્વ દેવ દિગ્પાલ મળીને વિષ્ણુલોકમાં ગયું. વિષ્ણુની સ્તુતી કરીને ત્રીપુરાસુર દેવના ત્રાસની હુકીકત જણાવી. જેથી મહાવિષ્ણુ સર્વને સાથે લઈ કૈલાસ પર્વત ઉપર પાર્વતીરમણ પાસે આવ્યા, અને બધા નમસ્કાર કરીને ક્ષરતા બેસી ગયા.

વિષ્ણુ:—આજ અત્રે અમારાં બધાનાં આવવાનું કારણ એવું છે કે ત્રીપુરાસુર નામના દૈત્યે આ સર્વ દેવોને મહા ધોર રણકંદનમાં હેરાન કરી પરાજીત કર્યાં છે તો તેનો આપ કોઈ વખત કોઈ ઉપાય કરી સંહાર કરો ત્યારે ખરું. પણ ત્યાં સુધી અમા બધાને આ ભૂતલ પર તેનો ત્રાસ પોતે નહીં એવું નિવાસસ્થાન બતાવો.

શીવ:—તમારા બધાને એવું સુખકર નિવાસસ્થાન મહીંતલ પર એક ત્ર્યંબકક્ષેત્ર છે. અને તેજ ઠેકાણેથી મુજ મોદાની ઊત્પત્તિ થઈ છે. એવા નિવાસસ્થાનમાં મારી આજ્ઞાવડે તમે બધા જઈવશો. અને સીંહરથના વર્ષમાં જે ગંગાના સ્નાનવડે હજારો પાપ નાશ પામે છે તેનું સ્નાન પાન કરી બધા ત્યાં આનંદમાં રહો. જેથી તમને પડેલો ત્રાસ શાંત થશે અને સંતાપનું સમાધાન થશે.

અમ્હાદીક દેવો એ મહાદેવની એવી આજ્ઞાને આધીન થઈ પોતાના શરીર પીડાના નીવારણ માટે સર્વ દેવો ગોદાવરીને કાંઠે ત્ર્યંબક ક્ષેત્રપર આવીને રહ્યા, પછી કેટલોક વખત વિત્યાબાદ શ્રી શંકરે ત્રિપુરાસુર દેવનો સંહાર કરી ત્ર્યંબકેશ્વર અવીને દેવતાઓને પોત પોતાને ઠેકાણે જવાનું કહ્યું.

દેવ:—હું મહારાજ હવે અમોને હમેશાં આ પુણ્ય પાવન તીર્થમાં રહેવાની ઇચ્છા થઈ છે તેથી અમને બધાને અત્રે જુદે જુદે સ્થળે રહેવાની આજ્ઞા કરો.

શીવ:—હું દેવતાઓ તમો સર્વ પ્રતિમારૂપે આ ત્રિંબક ક્ષેત્રમાં રહો. અને દેહરૂપે પોતપોતાને સ્થાને જઈ ત્યાં નિર્ભયનાથી વાસ કરો.

આવા પ્રકારની શંકરની આજ્ઞા સાંભળી પોતાની પ્રતિમા ત્યાં રાખી સ્વસ્થાને ગયા. અને મારી આજ્ઞાથી આ દેવે સીંહસ્થમાં દેહધારી થઈને શ્રી ત્રિંબક ક્ષેત્રની આવી રહેછો અને બિજેવખતે પ્રતિમારૂપે રહેછે તેથીજ સર્વ ક્ષેત્રમાં ત્રિંબકેશ્વર મોટું ક્ષેત્ર ગણાય છે.

હું પુત્ર શકાંતન તને એક ધણીજ જૂનો અને સફલ

માગ્ય નહી. માટે તારે પોતાને માટે કંઈ વર માગ
અમે. દેવા તૈયાર છીએ.

ગોતમ—હે રતિપતીલ્હન, એવીજ જે આપની
ઈચ્છા છે તો મને એટલુંજ આપો કે “ મેં જે
આઠલાવખત સુધી સ્તોત્રરૂપે આપની અને માતા
ભગવતીની સ્તુતા ગાઈ અને જે સ્તુતીવડે પ્રસન્ન થઈ
આપ બન્ને મારો હેતુ સફળ કરવા સિદ્ધ થયા, એવા
સ્તોત્રનું જે કોઈ શ્રવણ પઠણ કરે તેઓની સર્વે મન-
કામના આપે પૂર્ણ કરવી. અને આ આપની જટાને
શોભા દેનારી લોકપ્રાવની ગંગા જે આપને બહુ પ્રીય
મે તે જે અમ્હગિરી હિપર સરીતારૂપે પ્રગટ થઈ સર્વ
તીર્થોને પોતાનાં હિરણ્ય ધારણ કરી પૂર્વે સાંગરૂને જઈ
મગધનું, અને આવી શ્રેષ્ઠ ગોતમી ગંગામાં જે કોઈ
સ્નાન, પાન, દાન ઇત્યાદિ પુણ્યકર્મ કરે તેઓના
કામા, વાચા અને મનવડે બ્રહ્મહત્યાદિ થયેલાં પાપો
હો દ્વાસીધો આપના વરપ્રસાદે કરીને નાશ પામે. એવા
મારી પ્રાર્થના છે. તેમજ હું ભક્તવત્સલ, ચંદ્ર
કે સુર્ય અંકુશમાં અથવા ત્રિષુવ સંકાંતમાં, આપત વીગેરે
પુણ્યક્રમને વીંધે અન્ય તીર્થોના સ્નાન કરવાથી જે

એ પ્રકારે ગૌરીહરને સ્તુતી સાંભળી ધણો આનંદ થયો. અને ઘોડ્યા કે હે મુનીવર, અમે તારી નિ-
ષ્કામ ભક્તી અને અગ્રરૂપ તપાચરણ જોઈને બંને
પ્રુષિ થયાછાયે તો ત્રણે લોકમાં જે કંઈ અત્યંત
દુરલભ એવી માંગણી માંગીલે, અમે બંને આપવા
તૈયારછીયે.

આ ગૌરીહરનું વરદાષ વાક્ય શ્રવણ કરતાં વેંતજ
ગાતમ મુનીને પરમ આનંદ થયો, અને તે આનંદના
ભોસમાંજ—

“અહોદૈવ મહોધર્મ અહોલોક પ્રપૂજનમ્ ॥
અહોલોકગતિશ્ચિત્રા વિશ્વકર્ત્રે નમોસ્તુતે ॥”

એવું વાક્ય ઉચ્ચારીને તે પિનાકપાણીને સાષ્ટાંગ
હંડવત કયો, અને હાત જોડીને માંગણી કરી કે હે
સ્તિપતીદહન આપની જટામાં વાસ કરતી એવી શ્રી
મંગામાતા ત્રણે લોકનો ઉદ્ધાર કરવા સારુ મને દેવા.

શંકર-૦-૨ ગાતમ, આ માંગણી તો જે લાગે લો-
કના જીવના ઉદ્ધાર અર્થે કરી; પણ જે તારેમાટે કંઈ

માગ્ય નહી. માટે તારે પોતાને માટે કંઈ વર માગ
અમો દેવા તૈયાર છીએ.

ગૌતમ—હું રતિપતીલ્લન, ગેવીજ જે આપની
ધૃતિ છે તો મને એટલુંજ આપો કે “ મેં જે
આઠલાવખત સુધી સ્તોત્રરૂપે આપની અને માતા
ભગવતીની સ્તુતા ગાઈ અને જે સ્તુતીવડે પ્રસન્ન થઈ
આપ બન્ને મારો હેતુ સફળ કરવા સિદ્ધ થયા, એવા
સ્તોત્રનું જે કોઈ શ્રવણ, પઢણ કરે તેઓની સર્વે મન-
કામના આપે પૂર્ણ કરવી. અને આ આપની જટાને
શોભા દેનારી લોકપ્રાવની ગંગા જે આપને બહુ પ્રીય
જે તે જે અમ્હગિરી ઉપર સરીતારૂપે પ્રગટ થઈ સર્વ
તીર્થોને પોતાંતાં ઉદરમાં ધારણ કરી પૂર્વે સાંગરૂને જઈ
મગધનું. અને આવી શ્રેષ્ઠ ગૌતમી ગંગામાં જે કોઈ
સ્નાન, પાન, દાન ઇત્યાદિક પુણ્યાચરણ કરે તેઓના
કામા, વાયા અને મનવડે અલ્પહત્યાદિ થયેલાં પાપો
હું દયાસીધા આપના વરપ્રસાદે કરીને નાશ પામે એવા
મારી પ્રાર્થના છે. તેમજ હું ભક્તવત્સલ, ચંદ્ર
કે સુર્ય ચંદ્રણમાં અથવા ત્રિપુલ સંક્રાંતમાં, આયન વીગેરે
પુણ્યકાલને વીધે અન્ય તીર્થોમાં સ્નાન કરવાથી જે જે

દસ પ્રાપ્ત થાય તે બધા દસ ગંગાના સ્મરણમાત્રે કરીને મનુષ્યને પ્રાપ્ત થાય. કૃતયુગમાં તપ કરવાનો દ્વાપારયુગમાં યજ્ઞ દાન કરવાનો અને કલ્પીયુગમાં માન દાન કરવાનો યુગધર્મ. તેમજ દેશધર્મ અને દેશકાલાદીના સંયોગથી પેદાથનારા ધર્મ બધા આ ગંગામાં વાસ કરે. અને સ્મરણમાત્રે કરીને ઉપર કહી ગયેલા સર્વ ધર્મ અને પુણ્યમાવની પ્રાપ્તિ થાય. અને હે ભગવાન, તે ગંગા સમુદ્રતરફ જતાં જે જે સ્થાનવીષે જાય તે તે સ્થળે આપ પણ વાસ કરતારહો, એવી મારી મનોભાવથી પ્રાર્થનાછે.

તેજપ્રભાણે બળી આ ગંગાથી દસ જોજનની અંદર જે કોઈ મહા પાતકિ જનમે તેના મા આપ સહીત જોનો ઉધ્ધાર થાય. અને તે હૃદમાં જે કોઈ મૃત્યુ પામે તેને મુક્તિ પ્રાપ્ત થાય. અને આ ગૌતમી ગંગા પોતે જ સ્વર્ગ, મૃત્યુ, અને પાતાળના સર્વ તીર્થોમાં શ્રેષ્ઠ ગણાય, એવી મારી પ્રાર્થનાછે.

શ્લોક ૨૦ — તથાસ્તુ તારા ઇચ્છીત હેતુ મુજબ બધું થઈ રહેશે. અને આ ગૌતમી ગંગાનું સર્વ તીર્થોમાં શ્રેષ્ઠ તીર્થ ગણાશે. અને ચારે વેદ પણ આવે મોટું.

માન આપશે. આ હું તને સત્ય કહું છું. એમ કહી તરતજ પોતાની જટા ગોતમને સોંપી શ્રી ગિરીનરમણ અંતરધાન થઇ ગયા. પછી ગોતમ તે જટા લઇ, વ્રસ્ક-ગીરી-શીખરપર ગયા ત્યારે દેવતાઓએ ગોતમ ઉપર પુષ્પવૃષ્ટી કરી. ઇંદ્રાદી સકલ દેવ અને રષીસહિત ત્યાં સહુપ્રધાર્યા અને ગોતમ નામનો મોટથી જયધોષ કરી તે ગોતમી ગંગાનું યથાવિધી પૂજન કર્યું.

માટે હું પ્રણમુખ આ સર્વ પાપનો નાશકરનારી પુણ્યદાઇ ગોદાવરીમાં સીંહસ્થ પર્વણીમાં જ કોઇ સ્નાન હાન પુજનાદી કરશે તેના સર્વ પાતકો ભસ્મથઇ પાવન થઇ જશે. અને સકલ મનોરથ પૂર્ણ થશે.

મકરણ ૫ મું.

સ્કંદ — હે શંકર, શ્રી ગોતમરૂપીએ જેમાં ગંગાજી હતા તે જટા લઈ પછી શું કર્યું તે કથા સંક્ષીપ્ત રીતે સાંભળવા ઇચ્છા છે. તે કૃપા કરી કહો.

શંકર૦—ગંગા મેળવ્યા પછી અમ્હગીની ઉપર રહેનારા દેવ, અંધર્ય, ઋષીઓ એ ગૌતમની પુજા કરી અને ગૌતમ તે જટાને અમ્હગીરીના શીખરપર રાખી મારું સ્મરણ કરી જટાની અંદરની ગંગાની પ્રાર્થના કરી કે—

“ ધ્યંચકસ્ય જટોમ્હતે ।
 સર્વ કામ પ્રદાયિની ॥
 ક્ષમસ્વ માતઃ શાંતાસિ ।
 સુખં વ્રજ દ્વિતં કુરુ ॥ ૧ ॥ ”

એવા પ્રકારે ગૌતમની પ્રાર્થના સાંભળી ગંગાજી પ્રસન્ન થઇને બોલ્યા કે— હું સર્વ મારા બહોતામાં ઉત્તમ ગૌતમમુની હરે હું દીવ્યરૂપ ધારણ કરી દેવસદનમાં જઈ કે કમંડલુમાં જઈ કે રસાતળમાં જઈ તે મને કહે.

ગૌતમ૦—હું આજે-સ્વર્ગ, મૃત્યુ પાતાળના સર્વ જગોના પાપકર્મો દર્શન અને સ્પર્શન માત્રે કરીને નાશ

પામે અને તેઓનો ઉધાર માય એવા હેતુથી મે તને શંકરપાસેથી માગીલીધીછે તે તુ જાણેછે તો મારો ભોક્ષાનો ઉધાર કરવાનો હેતુ સફલ કરવા તું સમર્થ છે. હું લાચાર તને વધારે શું કહું

આવા પ્રકારે ગોતમના વચન સાંભળી તેની ઇચ્છાપ્રમાણે પોતાના ત્રણ ભાગ કરી ચાર અંશને સ્વર્ગમાં મોકલ્યા. માત્ર અંશે કરીને મૃત્યુલોકમાં રહી અને ચાર અંશ રસાતળમાં મોકલ્યા.

એવી રીતે પંચદશાકૃતી ગંગા જોણે લેણે મોટા સરખી રીતે વ્યાપી દીધાછે. મૃત્યુલોકના માનવીને સ્વર્ગ અને પાતાળે જવું દુર્લભ હોવાથી જેની શ્રી ત્રંબક ક્ષેત્રમાં ઉત્પત્તી થઈ છે તેથી તેનું મહાત્મ સફળ વધારે છે. અને પુર્વ સાગરને મળેલી હોવાથી સર્વ દેવતાઓ જેમાં વાસ કરેછે એવી ગંગાની ગોતમે સફલ ઋષીસહીત પ્રદક્ષીણા કરી પછી શ્રી ત્રંબકેશનું પુજન કરી ગોદાવરીને બન્ને કાંઠે સ્નાન કરવાનો સંકલ્પ કર્યો. અને હે ભગવાન આ મારો હેતુ સફલ થજો એવી ભક્તીભાવથી પ્રાર્થના કરી

શંકર - હે મોતમ તું ઋષીઓસહીત ગંગાની પ્રદક્ષીણા કરવા જતાં મારે સ્મરણ કરતાં વેંતજ હું ત્યાં આવીશ અને ગંગાને બન્ને કાંઠે નાનાપ્રકારના તીર્થો બેઢાવશે. અને તું પોતે સર્વના હેતુ પુર્ણ કરવાને ત્યાં વાસ કરીશ. અને ભાગીરથી, હરીદ્વાર, પ્રયાગ, ગંગાસાગર, સંગમતીર્થ, પવીત્ર નર્મદા, અમરકંટક પર્વતઉપરની યમુના, તેમજ જ્યાં જ્યાં ગંગા, યમુના અને સરસ્વતી ઓઝેના સંગમ તીર્થો છે ત્યાં પયોળણી, તાપી, સંગમી છત્રાદી સ્થળોં ઓઝે સ્નાન કરવાથી પુણ્યની પ્રાપ્તિ થઈ મુક્તીનું સામ્રાજ્ય મળે. તે સર્વ ફળ આ મોતમી ગંગામાં કોઈ પણ જગાં ઓઝે સ્નાન કરવાથી સર્વ કાળે મારી આપાથી પ્રાપ્ત થશે, અને મુક્તી પણ મળશે.

કેટલાક તીર્થો અમૂક વખત અને અમૂક પ્રસંગેજ માણસને પવીત્ર કરી શકે. પણ આ મોતમી ગંગા કોઈની વખતે કોઈની સ્થળે સ્નાન કરવાથી પ્રાણીમાત્રને પવીત્ર કરે. ભાગીરથીનું સાફ હજાર વરસ સુધી નીત તીર્થમયી સ્નાન કરવાથી જે પુણ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે. તે સીંહરાણીમાં શરૂ આવ્યો હોય તો મોદાવરીનું ઓઝવાર સ્નાન કરવાથી પ્રાપ્ત થાય છે. સીંહસ્થને

સમયે શ્રી ગૌતમીના કીનારા ઉપર જોનો મૃત્યુ થશે તે
મારા પદને પામશે.

આ ગૌતમીના સ્નાનને ખાતર ખાસ કરીને ભાગીરથી,
નરમદા, સરસ્વતી વીગેરે નદીઓ તથા તીર્થો આવેછે.
ગૌતમી ગંગાને ત્યાજ કરીને જે મુઠ પુરૂષો બીજા તીરથનું
સેવન કરવા જાયછે તે નફ્ફતે પામેછે. આનેજ માહેશ્વરી,
અંગા, ગૌતમી, વેણુવી, આમ્હી, ગોદાવરી, નંદા સુનંદા,
વીગેરે નામે અમ્હતેજને લીધે પ્રાપ્ત થયાંછે. અને
તેથીજ સકલ તીર્થો અને નદીઓમાં શ્રેષ્ઠપણાને
પામીછે. જોના સ્મરણે પાપનો નાશ થાયછે અને
સર્વદા મને પ્રિયછે. એટલુંજ નહી પણ પંચભુતમાં
પણ ઉદ્ધક શ્રેષ્ઠ છે. તેમાં વળી તીર્થવાણું જલ સ્થીર,
પ્રવાહી હોઇને પવિત્ર હોયછે. નદિઓમાં ભાગીરથી
શ્રેષ્ઠ અને તેનાથી ગૌતમી શ્રેષ્ઠ. કારણ ગૌતમમુની
એ ધણિ મેહનતથી ગંગાને અને આણીછે. અને તેને
સકળ તીર્થવાણી અને પવિત્ર બનાવીછે.

હે પડાનન, આ પ્રમાણે ગૌતમી ગોદાવરીની પ્રાપ્તી
કરીને તેનો ઇતીહાસ તુને કહ્યો. જ્યાં ગૌતમી ગંગ

ઉત્પન્ન થઈ છે અને જ્યાં બ્રહ્મગીરી ઉપર કુશાવર્તે નામનું તીર્થ છે તેના કરતાં વધારે મહત્વ ધરાવનાર તીર્થ આ દુનિયામાં બીજું નથી. કારણ ત્યાં સર્વ તીર્થો નિવાસ કરે છે આટે છે પુત્ર, ગાદાવરી મોટું પુણ્ય આપનારી પ્રાપનાશિની અને મનુષ્યમાત્રના સર્વ હેતુ પૂર્ણ કરવાવાળી છે. અને ગુરૂ સીંહરાશીમાં હોય છે ત્યારે ઘણું કરીને મુક્તી આપનારી એવી ગંગાનું સ્વ-રૂપ વર્ણન કર્યું. આથી વધારે શું સાંભળવાની ઇચ્છા છે ?

આવું રસિક અને પુણ્યદાઈ ભગવતી ગંગાનું મહાત્મ જે કાઈ ભક્તીભાવથી સાંભળે છે અને બીજાને સંભળાવે છે તે સકલ પાતકમાંથી મુક્ત થાય છે. આવી આ સુંદર કથા વાળું સીંહસ્થ મહાત્મનું પાંચમું પ્રકરણ સમાપ્ત થયું.

પ્રકરણ ૬ હું.

સ્કંદ કહે છે—હું તાતશ્વ, મૌતમે જે ગંગા મૃત્યુમૌકમાં આણી તેનો પુણ્યદાયક મહિમા આપે કહ્યો;

પરતુ હે શંકરજી ક્ષત્રીઓ કેવા કારણથી ગંગાને લઈ
આવ્યા તે કયાનો બીજો ભાગ કહેવાનો બાકી રહી
ગયોછે તે સાંભળવાની મારી ઇચ્છા તૃપ્ત થઈ નથી તો
તે કયા પૂર્ણ કરો.

શંકર—કહેછે હું પુત્ર, વૈવસ્વત મનુમાં અને
ઈક્ષ્વાકુ કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલો કોઈ એક સગર નામનો
રાજા આ પૃથ્વીપર રાજ્ય ચલાવતો હતો. તે રાજા
અશ્વમેધ કરવા માટે દીક્ષા લઈને નીચમસર આવરણ
કરવાવાળા એવા રાજા તે પોતાના યુદ્ધકળામાં નીપુણ
એવા સાઠ હજાર પુત્રોની સાથે પોતાના અશ્વને પૃથ્વી-
પર મુસાફરી કરવામાટે મોકલ્યો. તે બધા પુત્રો
એક દિવસે અશ્વની રક્ષા કરના હતા તે વખત એક
રાક્ષસે આવી પોતાના જાદુબળથી તેમની નજર બંદ
કરી ઘોડાને ઉપાડીગયો.

હવે આ સગર રાજાના બળવાન પુત્રો ઘોડાને નહી
જોવાથી ધબરાઈગયા, અને આમ તેમ તપાસતાં તપા-
સતાં દેવલોકમાં પર્વતોમાં વનેવનમાં, અને નદીમાં
સાધ કરીજોયો. પણ તેમને જ્યારે અશ્વ દ્રાઢ જગાયે
મળી શક્યો નહી. ત્યારે બધા મળી દેવલોકનેવંશ

ગયા અને અસ્વનેા ઘણી બારીકીથી શોધ કરવા લાગ્યા. પણ ત્યાંપણ કાંઈ પતો લાગ્યો નહીં. તેથી પાછા મહીતલ ઉપર આવીને વળી, વન, ઉંપવન, પર્વત ઇત્યાદી ઠેકઠેકાણે તપાસ કર્યો પણ અંતે નિરાશ થયા. એટલામાં આકાશવાણી થઈ કે “હે સાગરપુત્રો, તમારો ઘોડો રસાતળમાં બાંધવામાં આવેલ છે બીજે કોઈ ઠેકાણે નથી.

આવી આકાશવાણી સાંભળીને તે સાગરપુત્રો રસાતળ જવાની ઇચ્છાથી આખી પૃથ્વી ખોદવા લાગ્યા અને રાત દીવસ મહેનતેકરીને બૂખને લીધે મારિ બક્ષણ કરીને કામ કરનારા આખરે રસાતળનેવીશે પોંદોડ્યા. ત્યારે પાતાળનું રક્ષણ કરનારા રક્ષકો આ બલવાન પુત્રોને જોઈ ભયભીત થઈ કપિલમહામુનીના આશ્રમે આવ્યા. કારણ કપિલમહામુની એ અગાડ દેવતાઓનું એક મોટું કામ કરવાથી અને તેમાં શ્રમ બહુ પડવાથી દેવતાઓપાસેથી એવો વર માંગી લીધો હતો કે જે કોઈ મને અહીં બચત કરશે તે તરતજ ભસ્મ થઈ જશે. આવો વર લઈને તે આ રસાતળમાં નિદ્રાને આધીન થયાહતા. આ વાતની ખબર ખડવાથી પેલા રક્ષકો ઘોડાને કપિલમહામુનીના માથાપાસે બાંધી દૂર

જઈ ઉભા રહ્યા થોડીવાર પછિ સાગર પુત્રો તે ઠેકાણે
આવ્યા અને પોતાનો ઘોડો બાંધેલો જોઈ બોલ્યા કે
આ જે માણસ અંહી સૂતોછે તેણેજ આ ઘોડો અ-
હીંનાવીને બાંધી રાખ્યોછે અને આજ માણસ યજ્ઞનો
નાશ કરનારો મહા પાપી કંઈ પણ ભય રાખ્યાવીના
નીકામાં ધોરતો પડ્યોછે.

તો હવે તેને મારીને આપણે આપણો ઘોડો લઈ
જઈએ. એમ એક બીજાની સાથે બોલવામાં શુ થાયલા
હતા તેવામાં એકજણે તે મુનીને લાય મારી. તેથી
કપિલમુની જાગી ઉઠ્યા અને ક્રોધવડે તેમની તરફ
જોતાંજ તે સર્વ સાગરપુત્રો બળીને ભસ્મ થઈ ગયા.

હવે પણ જે સગર રાજ્યએ યજ્ઞદીક્ષા લીધી હતી
તેને આ વાતની કાંઈ ખબર પડી નહીં અને તે
પોતાના પુત્ર અને ઘોડાની વાટ જોતો બેઠો હતો.
એટલામાં નારદમુનીએ આવીને પાતાળમાં બનેલી
બધી બીના સગર રાજ્યને કહિ સંભળાવી આ
સાંભળીને તે મહાશોકમાં ડુબી ગયોલો રાજ્ય પોતેજ
મનમાં ખડખડવા લાગ્યો કે પોતાને અસંમજસ નાંમને
એક પુત્ર હતો જે ગામના બધા છોકરાંને મારતો એવી

સેકોની તકરાર આવવાથી તેને નગરની બહાર કાઢી મુક્યો હતો. હવે મારીપાસ એક પણ પુત્ર હાજર નથી અને મેં યજ્ઞદીક્ષા લીધેલી હોવાથી મારાથી પણ રસાતળમાં જઈ ઘોડો લાવીશકાય નહીં. અને ઘોડો આવ્યાવિના યજ્ઞ પુરો થાય નહીં અને મારી મુકતતા પણ થાય નહીં. એવી ચીંતામાં વ્યાકુળ થતાં તેને સાંભરી આવ્યું કે અને પ્રધાનમંડળે એ પણ સુચના આપી કે આપના અસંમજસનો પુત્ર અંશુમાન નામનો છે તેને લાવીને આ કામ કરો. એવું સાંભળીને અંશુમાનને ખોલાવી લાવી તેને આ કામ સોંપ્યું. આ આજ્ઞામાથે ચડાવી તે રસાતળમાં કપીલમહામુનીપાસે આવ્યો અને ઘણી નમ્રતાથી મુનીની પ્રાર્થના કરી. ત્યારે મુનીએ પ્રસન્ન થઈ તે ઘોડો અંશુમાનને આપ્યો. અને અંશુમાન ઘોડાને લઈને પોતાને નગર આવ્યો અને સગર રાજાનો યજ્ઞ નિર્વિઘ્ન પાર પડ્યો. અને પૂર્ણ સમાપ્તિ થઈ.

પછી આગળ ઉપર તે અંશુમાનનો પુત્ર દ્વિલીપ અને તેનો પુત્ર મહા પંરાક્રમી ભગીરથ પોતાના વડીલોનો આવેા ખેદકારક ઇતીહાસ સાંભળી ધણી દીલગર

થયો; અને ઘણી નમ્રતારી સમ્મતે આવી પુછયું કે
મારા પૂર્વજે દુષ્ણ અને દોષમુક્ત શરીરે થશે ?
ત્યારે સખ એ જવાબ આપ્યો કે તું રસાતળમાં જઈ
કપિલમહામુનીને પૂછ. આટલું કહેતાં વેંતજ તે ત્યાંથી
નીકળ્યો અને રસાતળ જઈ કપિલમહામુનીને મળ્યો.
અને સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરીને મુનીને બધી વાત કહી
સંભળાવી.

આ સાંભળી કપિલમહામુનીએ કહ્યું કે હું ભગીરથ
તું શંકરની તપશ્રયા કરી શંકર પાસેથી તેમની જટા-
માં રહેલી ગંગાના ઉદ્ધ વડે તારા પૂર્વજેને સ્નાન
કરાવ એટલે તું અને તારા પૂર્વજે કૃતાર્થ થશે.

આ સાંભળી ભર્ગીરથે કપિલમહામુનીને પુછ્યું કે
મારે તપનું આચરણ ક્યાં જઈને કેવીરીતે કરવું તે
કરમાવો. આટલી કથા સીંહસ્ય મહાત્મના છદ્મ પ્રક-
રણમાં સમાપ્ત થઈ.

પ્રકરણ ૭ મું.

કપીલ—હે ભગીરથ, તુ કૈલાસ પર્વતને વીશે
જઈ યથાશક્તી તપનું આચરણ કરી શિવની આરાધ-
ના કર. અને ભક્તીભાવથી તેની સ્તુતી કરી પ્રસન્ન
કર, એટલે તારા મનોરથ પુર્ણ થશે.

આ પ્રમાણે મહામુનીનું વચન સાંભળી નમસ્કાર
કરી કૈલાસપર્વત ઉપર જઈ તપશ્રયા કરવા બેઠો. અને
સર્વ સીંધીના દાતા શંકરની હાથ જોડીને સ્તુતી કરવા
લાગ્યો કે હું તરુણ શશીને ધારણ કરનાર પ્રભુ, અ-
અજ્ઞાન આલકપર આંખ પ્રસન્ન થશે એમ નાના
પ્રકારે તપશ્રયા, વાણી. મન અને કૃતીવડે કરીને શંકર
ની સ્તુતી કરનાર જે ભગીરથ તેના પર પ્રસન્ન થઈ
શ્રીશંકર તેની સન્મુખ આવી ઉભા.

અને ભગીરથને કહ્યું કે પુત્ર તારે જે જોઈએ તે
માગીએ. દેવતાઓને પણ જે અસાધ્ય હોય તે હું
તને આપવા તૈયાર છું. માટે નિર્ભય થઈને તારે જોઈએ

તે માગીએ આ સાંભળીને હર્ષ ધેલો થએલો ભગીરથ-
સાષ્ટાંગ નમસ્કાર કરી ગળ ગળો થઇને બોલ્યો:—હે
શંકર-આપની જટામાં રહેલી શ્રી ગંગા મારા પૂર્વ-
જ્ઞેને પાવન કરવા માટે આપો એટલે મને બધું પ્રાપ્ત
થયું એમ સમજીશ.

શંકર—હે સુવ્રતકરનારા પુત્ર, મેં તને ગંગા
આપી છે માટે જા તેની સ્તુતી કર.

આવું શંકરનું વાક્ય સાંભળીને ભક્તીભાવથી ભગીરથે
શંકરની સ્તુતીકરી પછી તે ગંગાપણુ તેને પ્રાપ્ત થઈ
તેને ધણું આનંદથી સાથે લઇને ભગીરથ રસાતળવીશે
આંબ્યા અને કપીલમહામુનીને નમસ્કાર કરીને બધી હકી-
કત કહી અને યોગ્ય પ્રકારે ગંગાની સ્થાપના કરી અને
પ્રદક્ષણ કરી હાથ જોડીને બોલ્યો કે-હે દેવી કપીલ-
મહામુનીના શાપવડે મારા પૂર્વજ્ઞે અધોગતીને પામ્યા છે
તે મને તારવાવાળા તમે સમર્થ છો.

એવું ભગીરથનું પ્રેમયુક્ત ભાષણ સાંભળીને શ્રી ગંગા-
માતા એ તથાસ્તુ કહ્યું અને પછી બધા ઉપર ઉપકાર

ભરમસમાન થયેલા સુગર પુત્રાનેવીશે રસાતળને પાણીથી
ભરીદધ પાવનકર્યા.

તે પછી મેરૂપર્વતનેવીશે આવીને રહેલી ગંગાને સ્મ-
ગીરથે કહ્યું કે હે માતાજી હવે આપ કર્મભુમીનેવીશે
ઉત્પન્ન થાવ એવી મારી ઇચ્છા છે. આ વાક્ય સાં-
ભળતાં વેંતજ ગંગાજી મહા વેગથી હિમાલયથી
નિકળી ભારતવર્ષમાં પ્રગટ થઈ પૂર્વસમુદ્રને જઈ મળી

શંકરે. હે પડાનન, આવી આ દેવનદી ભા-
ગીરથી મારા જટામથી નિર્માણ થઈ હિમાલય શિખરપરથી
વિંધ્યાદ્રીપર્વતના દક્ષિણભાગમાં થઈને ગૌતમી ગંગા
પ્રવાહરૂપ નીકળી છે અને ઉત્તરેથી ભાગીરથીને મળી
જે પ્રમાણે ગોદાવરી વિંધ્યાદ્રી પર્વતના દક્ષિણભાગમાંથી
નીકળી તેજ પ્રમાણે ભીમરથી, તુંગભદ્રા તાપી, પચેણ્ણી
નામની મહાનદીઓ પણ નીકળીછે. તેમજ ભાગી-
રથી, નર્મદા, યમુના, સરસ્વતી, વિશાકા વગેરે મોટી
નદીઓ વિંધ્યાદ્રીના ઉત્તરભાગમાં વહેછે આવી જે
પુણ્યદાતા નદીઓ છે તેનું જોયો સેવન કરશે-
જોયો સર્વ પાપમાંથી મુક્ત થઈને ઉત્તમ લોકને

પામશે. આવું આ ભાગીરથીના વર્ણનવાળું રહસ્ય
સાતમાં પ્રકરણમાં સમાપ્ત થાયછે.

પ્રકરણ ૮ મું.

શંકર કહેછે હું સકંદ, અંહી સુધી ગૌતમી ગંગાને
ધતીહાસ તને કહ્યો. અને તે પણ ધ્યાનદધને સાં-
ભળ્યો એવો આ ભવસાગરમાંથી પાર ઉતારનારે!
ધતીહાસ જે કાષ્ટ વાંચશે અથવા શ્રવણ કરશે તે આ
નરનન્મ ધારણ કર્યાનું સાર્થક કરશે અને તેમના
સર્વ સંકટો નષ્ટ થશે અને સકલ કામના ફળીભુત
થશે. આના સંબંધમાં તને એક અનેલી પુરાતના
કથા કહુંછું.

જે વખતે પિતાની આશાથી દાશરથી શ્રીરામ
સીતાજી અને લક્ષ્મણ સહીત વનવાસે નિહિત અને
દેશપર્યટણ કરતાં કરતાં પંચવટીમાં આવે

દિવસે લંકાધીશ રાવણ સીતાહરણ કરવાના હેતુથી
 ભીખારીનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને ત્યાં આઠ્યો. અને રામા
 લક્ષ્મણ બન્ને પર્ણકુટીમાં નથી એમ જોઈને તે જગ-
 ન્માતા જનકનંદીને સ્કંદ ઉપર લખને લંકાગયો પછી
 બન્ને ભાઈયો પર્ણકુટીમાં આવીને જુએછે તો ત્યાં
 સીતાને દેખી નહી. આ જોઈ રામ અને સામિત્ર -
 ઘણા દિલગીર થઈને સીતાનો શોધ કરવા નિકળ્યા. તે
 પંપાસશેવરપાસે આવી કૃષ્ણપર્ણીને આશ્રમે પૌંચ્યા.
 પછી શ્રીરામે તેને રાજવીયોગથી તે સીતાહરણ સુધીની
 પોતાની કથા કહી સંભળાવી. આ સંભળીને કશ્યપ
 જોગીન્દ્રે જરા સ્થિર થઈ રામનું દુઃખ શાંત કરવાને
 પોતાના મનમાં વિચાર કર્યો, અને રામને કહ્યું.

કૃષ્ણપર્ણ—હે રામ, હે મહાબાહુવાળા હું તમારા
 દુઃખનો નાશ થાય એવો ઉપાય કહું છું કે જે વખતે
 સીંહરાશીમાં ચુર આવે તે વખતે દુરલભ એવી ગં-
 ગાના પાણીનો ઘણો મહિમાછે. અને તેથી પણ કૃશા-
 વર્તનો મહિમા વધારેછે. તો હે રામ, તમે આ
 યુગ્યસમયે ત્યાં જવું અને એક વરસ સુધી ત્યાં રહી
 રાજ શ્રી ત્ર્યંબકેશ્વરની તીર્થયાત્રા કરો; અને ગૌતમી

જલથી સ્નાન કરો. એટલે તેના પુણ્યપ્રભાવથી કરીને તમારા હાથથી રાવણનો વધ થશે અને સર્વ પ્રકારે વિજય થશે અને સીતાની પ્રાપ્તિ કરી અયોધ્યા નગરીના રાજ્યાસનપર બીરાજમાન થશો. અને તમારા બધા દુઃખનો નાશ થશે.

તો હે સ્કંદ, આવી આ અત્યંત પુણ્યદાયક ગૌતમી ગંગાનું જે કોઈ આ સીંહસ્થમાં દર્શન અને સ્પર્શન કરશે અને તેના પુણ્યવાળા જલમાં સ્નાન કરીને દાન કરશે તેમના બધા પાપ ભરમ થઈ જશે અને પાવન થશે વીગેરે રામ અને કૃષ્ણનો સંવાદ આઠમાં પ્રકરણમાં સમાપ્ત થયો.

પ્રકરણ ૬ મું.

સ્કંદ ૬૦ — હે પિતાજી, આપને મોઢેથી ગંગોત્પન્નીની સવિસ્તર ઇતિહાસ કાઢવું ક્યો. હવે બિનુર્જન તાંત્રી થાય અને તેમને મોક્ષ મળે એવો કાંઈ ઉત્તર કથન કરો.

શંકર૦—અરે વત્સ, તુ આ શું પુછેછે. કારણ
આવિ પુણ્યવતી નદીનું સ્નાન માત્ર કરવાથીજ કાંઈ
સમાધાન માનવાનું નથી પણ શ્રાદ્ધ અને તર્પણ વડે
કરીને બ્રહ્મભોજન સહિત પિતરોનિ તૃપ્તી કરવી પડેછે;
અને કુશાવર્તમાં ઉત્તમ વાહ્યાવાળી કપિલા ગાય અલ-
કાર ભૂખણોસહિત અને યોગ્ય દક્ષણાસહિત બ્રાહ્મણને
દાન કરવી પડેછે. જેના પુણ્યપ્રભાવ વડે પિતરોને
હમેશાંની મુક્તી મળેછે. અને તેમને હર્ષ થાયછે.
તેમજ હે પદ્મુગા આ સીંહસ્થ પર્વણીમાં જો લોકો
બ્રાહ્મણોને ઐદાન, ભુમીદાન, અન્નદાન વિગેરે આપશે
તેઓની સર્વ મનકામના હમેશા પરીપૂર્ણ થશે અને
એવાજ બીજ દાનો આ ગંગાનેતીરે જો કરશે તેઓના
પુણ્યનું ફક્ત વર્ણન કરી શકાય તેવું નથી. અને તારાથી
પણ તે સાંભળી શકવાનું નથી. એવી તેની અજબ
ફલપ્રાપ્તી છે.

આ ગંગાના અવતારને સમયે સકલ તીર્થો સાગરને
સાથે લઇને ઐદાવરીને આવી ભેટેછે. અને ન્યામુધી
સીંદરાશીમાં યુરુ હોયછે. ત્યાંમુધી ગંગાના આશ્રયમાં
વાસ કરેછે. એવી ગૌતમીનું જોગો સ્નાન કરશે

તેના કરોડો જનમનું પાપ નાશ પામેશે કારણ આ
સિંહસ્થ પર્વણીમાં ઈંદ્ર પોતાના બધા સુરગણોસહિત
ત્યાં રહેવા આવેછે તેમજ રૂદ્ર અને આદિત્યાદિ દેવ
પોતાના મહદ્ગણોસહિત આ ગોદાવરીનું સ્નાન અને
પાન કરવા એક આખું વરસ ત્યાં વાસ કરેછે

સાઠ હજાર વરસ સુધી ભાગીરથીનું સ્નાન કરવાથી
જે ફલ પ્રાપ્ત થવાનું તે ફલ આ સિંહસ્થના વરસમાં
ગૌતમી ગંગાનું એક સ્નાન કરવાથી મળેછે અને આ
ગૌતમીના માત્ર નામનો ઉચ્ચાર કરવાથી સાધારણ હજાર
પાપ ભસ્મ થઇ જાયછે અને આ વખતે ગૌતમીના
સ્નાનવડે અમહત્યાદી પાપનો પણ નાશ થાયછે અને
જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાયછે. સર્વ તીર્થોના મહાન પાતકો
પણ ગોદાવરી તીર્થમાં નાશ પામેછે પછી મનુષ્યનાં
પાપો નાશ પામે તેમાં શક્યતા.

શંકર:—હે ષડાનન, ગૌતમીને મોટી શીકર થઇ
કે હવે મારે ક્યાં જવું? અને શું કરવું? મારે
હાથે મૃત્યુચોકના પાપનો નાશ કેમ થશે એવી તેને
ચિંતા થઇ. ત્યારે ગૌતમે તેને કહ્યું કે સર્વ મનોરથ

પરીપૂર્ણ કરવાજો ને શંકર તેની આરાધના કર. ઓ સાંભળી તેણે શંકરની આરાધના કરી ત્યારે શંકરે તેને વરદાન આપ્યું કે સર્વ તીર્થોને પાવન કરવાને હું શક્તીવાન થઈશ અને તાર જળ ને કોઈ પીશે તેમની સર્વ ઇચ્છા પ્રાપ્ત થશે. માટે સીંહરાશીમાં ગુરુ આવે ત્યારે દરેક પ્રાણીમાત્રે પોતાની શ્રદ્ધા પ્રમાણે સ્નાન દાન વીગેરે કરવાં.

સીંહરાશીમાં ગુરુ આવે ત્યારે પ્રથમ સ્નાન, દાન વીગેરે કરવાનો વખત:—દોઢ ઘડી અને સાત પળથી લઈને સાડીચાર ઘડી સુધીમાં સ્નાન દાન કરવાનો ઉત્તમ વખત છે. દાખલા તરીકે. રવિસંક્રમણમાં મકરસંક્રમણને સંક્રાંત લાગ્યા પછિ વીસઘડી વળી સંક્રાંત લાગેકે તરવનો શરૂઆતનો વખત ધણો શુભ હોય છે. વળી જેમ મંગળના રાશીના અંતરનો પર્વકાલ ચાર ઘડી સાત પળ હોય છે. બુધનો ચાર ઘડી ચાર પળ. તેમજ શનીના સાડીચાર ઘડી સાત પળ.

એવી સર્વ વિશ્વ પાવન કરનારી ગૌતમી જંગાના સન્નિધમાં ને કોઈ આશ્રમ કરીને રહેશે અને આચારવદે મંગલ નિત્ય સ્નાન પાન કરશે તેમના એકડો

જનમના પાપ નાશ પામશે. તેમજ શુદ્ધ થઈને જપ
જાપ વીગેરે કૌંચા કરનારને જેવડા પુણ્યની પ્રાપ્તિ
બશે. માટે માણસે હરેક પ્રયત્ને કરીને સિદ્ધસ્થ
સાલમાં મહાન પાતક નાશીતી ગૌતમી ગંગામાં સ્નાન
કાન વીગેરે અવશ્ય કરવા. નવમું પ્રકરણ સમાપ્ત.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

સ્કંદ:—હે નાથ, આ સિદ્ધસ્થ પર્વમાં ગૌતમ
ગંગાનું મહત્વ શાકરણથી વધ્યું તે વિસ્તાર પૂર્વક
કથન કરેશો.

શંકર:—પૂર્વે દેવ અને દેત્યોની વચ્ચે બહુ બિડટ
એવું યુદ્ધ શરૂ થયું. તે વખતે દાનવોએ દેવને
હરાવ્યાં અને તેથી બધા દેવતાઓ અમ્હદેવની પાસે
અને પ્રાર્થના કરી અને પોતાનું દુઃખ નિવેદન

કયું તે સાંભળીને સર્વ લોકના પિતામહ જે અમ્હદેવ
 તે બોલ્યાકે:—હું દેવતાઓ મે પર્વતનું સ્વરૂપ ધારણ
 કર્યું છે, અને તમે બધા સિદ્ધ પવણીમાં તે અમ્હ
 ગીરી ઉપર જઈ નિર્ભયપણે વાસ કરો. અને ત્યાં
 જાવ કે તરતજ હંમે પ્રથમ દેવીની પ્રાર્થના આપમાણે
 કરવી:—

શ્લોક

ગંગે ત્વં સરિતાં શ્રેષ્ઠા સર્વ કામ પ્રદાયિની
 ॥ ત્રિદૈવત્યે સુરશ્રેષ્ઠે રક્ષત્વં દાનવાઙ્મયાત્
 ॥ ૧ ॥ હતાધિકારાન્ દેવાંશ્ચ હૃતદારાન્
 ગતશ્ચિકાન્ ॥ કસ્માન્નિરક્ષસે દેવી ભયા-
 ત્તાન્ શરણંગતાન્ ॥ ૨ ॥

જો પ્રમાણે દેવીની પ્રાર્થના કરવાથી તે પ્રસન્ન થશે
 અને તમારા સર્વ દુઃખનો પરીહાર કરશે.

આ શુદ્ધદેવનું વાક્ય સાંભળી સર્વ દેવતાઓ બલ-

ગીરી પર્વત ઉપર આવ્યા અને તરતજ ઈંદ્રે ઉપર
મમાણે દેવીની પ્રાર્થના કરી કે તરતજ દેવી ત્રિપથ-
ગામિની ગંગા પ્રસન્ન થયાં અને ઈંદ્રાદિ દેવતાઓને
પુછ્યું કે હે દેવતાઓ! તમને શું ભય ઉત્પન્ન થયું છે.
તે સંભવે વિદીત કરો.

દેવ બોલ્યા:—હે અંબિકા, અમને દાનવો એ બહુ.
તાસ આખો છે. અને યુદ્ધમાં તેઓને અમે હરાવી
શકતા નથી. તો હે દેવી તું અમારીપર કૃપા કરીને
તારા જળવડે અમોને દાંત કર.

શંકર:—હે પડાનન, ગોતમે તપશ્ચર્યા કરીને મને
પ્રસન્ન કર્યો અને મારી પાસેથી ગોતમી માગી લીધી
અને તે મેં ઘણા પ્રેમસહીત અર્પણ કરી. તે વખતે
બાર વરસે સિદ્ધ સંશીમાં ગુરૂ આવ્યાહતા અને હું
બોલ્યો છું કે આ સિદ્ધથ પરવમાં દેવો, રાક્ષસો,
માનવો, વીગેરે જે કોઈ ગોતમીનું સ્નાન પાન કરશે
તેમના સર્વ સંકટો નાશ પામીને શત્રુનો નાશ કરશે
અને જય મેળવશે. તો હે દેવતાઓ! તમે ત્યાં જાઓ
અને હાલતેજ પરચકે તટલામાં ત્યાં રહો.

કથું તે સાંભળીને સર્વ લોકના પિતામહ ને અમ્હદેવ
 તે બોલ્યાકે:—હો દેવતાઓ મે પવિત્ર સ્વરૂપ ધારણ
 કથું છે, અને તમે બધા સિદ્ધિ પવણીમાં તે અમ્હ
 ગીરી ઉપર જઈ નિર્ભયપણે વાસ કરો. અને ત્યાં
 જન્ય કે તરતજ હૃદ્યે પ્રથમ દેવીની પ્રાર્થના આપ્રમાણે
 કરવી:—

શ્લોક

ગંગે ત્વં સરિતાં શ્રેષ્ઠા સર્વ કામ પ્રદાયિની
 ॥ ત્રિદૈવત્યે સુરશ્રેષ્ઠે રક્ષત્વં દાનવાઙ્મયાત્
 ॥ ૧ ॥ હતાધિકારાન્ દેવાશ્ચ હતાદારાન્
 ગતાશ્ચિકાન્ ॥ કસ્માન્નિરક્ષસે દેવી ભયા-
 તાન્ શરણંગતાન્ ॥ ૨ ॥

એ પ્રમાણે દેવીની પ્રાર્થના કરવાથી તે પ્રસન્ન થશે
 અને તમારા સર્વ દુઃખનો પરીહાર કરશે.

આ બુદ્ધદેવનું વાક્ય સાંભળી સર્વ

સાંભળવાને શક્તીવાન નથી તો પણ હે પશુમુખ,
 હુંકમાં હુંતને કુશાવર્તનું મહાત્મ કુંહુંજી તે સાંભળ:--
 કુશાવર્ત-માનવ પ્રાણીનાં સર્વ ઈચ્છાઓ તપન કરવા
 માટે પ્રસિદ્ધ છે. અને ગૌતમનાં હાથે કુશન્દર્ભના
 મડવડે મારી આગ્રાથી એક ખાડો ખોદવામાં આવ્યો
 તે ખાડો ખોદાય છે તેવામાંજ ગૌતમી પ્રગટ થઈ
 ત્યારથી તે કુશાવર્ત નામના કુંડનો પ્રભાવ એટલો
 વધ્યો કે તેમાં સ્નાન કરવાથી બ્રહ્મહત્યા જેવા; અધોર
 પાપ કર્મેનો તાત્કાલ નાશ થાય છે. તો હે પશુમુખ,
 આવા મહાશ્રેષ્ઠ કુશાવર્તનું મહાત્મનું વર્ણન કરવાને
 હૃદયર મોહનો નામ કયુંજ થાયતો પણ તેને કહ્યા
 એ સેકડોવરસ વર્ણન કરતાં થાશે તેની કલ્પના કરાતી
 નથી તો પછી હું કેમ સમર્થ થઈ શકું.

એના કુશાવર્તનાં સ્નાન દાન, પિતૃતપેણ વિગેરે કર-
 વાથી પીતરો સંતોષ પામે છે. વધારે શું કહું? તે
 કુશાવર્તનું માત્ર સ્મરણ કરવાથી માનવી કૃતાર્થ થાય છે
 બળી કોઈ મુરખ કુશાવર્ત શબ્દનો જપ કરે તો સર્વ
 શાં થઈને જગતમાં કીર્તિની સંપાદન કરનારો થશે.
 એનું કારણ એવું છે કે જે દેહાણુ બધા તીર્થો અને

શંકર સહીત બન્ના દેવતાંઓ એકજ આત્મસ્વરૂપે ત્ય
રેલના હાવાથી તે કુશાવર્તનો શ્રેષ્ઠ મહિમા વરણુન થઈ
શકે તેમ નથી અને તેથીજ

શ્લોક.

“કુશાવર્તમહાતીર્થરૂપંયચ્ચિદ્રસોજ્વલં ॥ તસ્મા-
ત્તચિન્મયોભૂત્વા રૂપવાન્ શિવએવસઃ ॥”

એવો બા કુશાવર્તનો મહિમા દસમાં પ્રકરણમાં
પુરો થયો.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

શંકર—હે હમુખ ધારણ કરનાર. હવે હું તને
ઈતીર્થનો મહિમા કહું છું તે સાંભળ ને કેાઈ પ્રાણી
વચ્ચેથી જઈને ઈતીર્થનું સ્નાન કરશે અને ત્રિપદે

શ્રવણ દર્શન કરશે તેમને ઇંદ્રિયોકની પ્રાપ્તિ થશે અને
 સ્નાન તથા દાન કરીને ઇંદ્રતીર્થ ઉપર શ્રાદ્ધ કર-
 શે તેઓ નરોત્તમ તરીકે માનવામાં આવશે તેમજ
 તેમના બધા પિતૃ તૃપ્ત થશે અને હમેશાં સમાધાન
 વાળા થશે. આ પોતાના મનની સાથે એમ વાત
 કરશે કે અમારા નસીબમાં એ ક્યાંથી હોય ? સીંહ-
 સ્થ પર્વણીમાં ઇંદ્રતીર્થનું સ્નાન, ત્રિવિક્રેશ્વરના દર્શન,
 અને ઇંદ્રતીર્થ ઉપર પિતૃઓનું શ્રાદ્ધ એ બધું અમારાથી
 બની શકે નહીં પણ ધન્ય ધડીકે અમારા પુત્રે
 પોતાના સંસ્કર્મના મજા કરીને આ મહા પુણ્યવાળા
 વર્ષતનો લાભ લઈને અમને સંઘળી ભવના પાપમાં
 થી મુક્ત કર્યા છે. તેમજ જે કોઈ સીંહસ્થની પર્વણી
 માં (પરમમાં) ઇંદ્રતીર્થને કાંડે સ્નાન કરશે તથા
 એક ચણાહીનાર સોનું ભક્તીપૂર્વક દાન કરશે તેને
 ઉત્તમ એવી પરમ પદવી પ્રાપ્તિ થશે.

હવે અહિંસ્યા તીર્થના મહિમા વર્ણન કરું છું. તે
 સ્થાનનું—આખી દુનિયાના તીર્થો આ સીંહસ્થના પર-
 મમાં ત્રીવિક્રેશ્વર આવિને આ અહિંસ્યા તીર્થ પર વાસ
 કરે છે, જે લોકો આ તીર્થમાં સ્નાન કરીને ગોક્ત્ર

કરશે તેને યમરાજના કમાડ જેવા પડશે નહીં વળી
આ તીર્થને વિષે જે લોકો શ્રાવ્હ કરશે તેને પિતૃ બાર
સોવરસ સુધી તૃપ્ત રહેશે. તેમજ અહિંદ્યાસંગમમાં
સ્નાન કરી ત્રીંગકેશ્વરનું દર્શન તથા પુજન કરશે તે
બધા દોષમાંથી મુક્ત થઈ અંતે શિવપદને પામશે.

સ્કંદ-૬૦—હે તાતજી, આવા અહિંદ્યા તીર્થને
વિષે સ્નાન દાન વિગેરે કરવાની વિધી આપ મને
કહો.

શંકર:—હે વત્સ-જે સ્ત્રી પુરુષોને સંતાન પ્રા-
પ્તિની ઇચ્છા હશે અથવા જેને મુંગા, બેહેરા, આં-
ધળા, પાંગળા વાંકાચુકા, નપુંસક, કાઢવાળા, રોગવાળા,
અને અપસ્મારવાળા છોકરાં થતાં હોય તેઓ જે
આ સિંહસ્થ પરમમાં અહિંદ્યાસંગમને વીષે સ્ત્રી પુરુષ
બન્ને મળી વિધીપૂર્વક એક વસ્ત્ર પેહેરીને સ્નાન કરે
તો સર્વ દોષમાંથી મુક્ત થાયછે. અને તેમની ઇચ્છા-
કરૂપ સંતતી તથા સંપત્તી પ્રાપ્ત થશે.

સ્કંદ-૬૦—વધ્યા સ્ત્રી શપ્દનો અર્થ એવો છે કે

જે સ્ત્રીઓ સંતાનનો નાશ કરવાવાળી અને પાપી હોય તેને વંધ્યા કહેવાયછે. આ વંધ્યા ત્રણ પ્રકારની છે એક કાકવંધ્યા; બીજી બકવંધ્યા; અને ત્રીજી દેવળવંધ્યા, વળી એક ચોથી મૃતવંધ્યા કહેવાયછે. તેના લક્ષણ એવાછે કે તેને પેદા થયેલું બાળક કંદાલી લાંબી આયુષ્ય ભોગવે નહીં.

તો હે હમુખવાળા, આવિ આ ચાર પ્રકારની દુષિત સ્ત્રીઓને દોષથી દૂર થવું હોયતો પત્નીની સાથે ઉત્તમ એવા મહિનામાં રવિવારે શુભ પરચને દિવસે સહવારના પોતાના ગુરુને નમન કરીને તે કહે તે પ્રમાણે મંત્રવિધીવડે અહિંસ્યા સંગમને વિષે એકવચ્ચ પહેરીને સ્નાન કરવું અને શુદ્ધ મંત્રવડે દેવતાની સ્થાપના કરવી. પછી તેની પોડશોપચારે કરીને ભક્તીભાવથી સ્થીર મન રાખી પુજા કરવી અને દેવતા તથા સંગમને નમસ્કાર કરવો અને ભૈરવનાથનું ધ્યાન ધરવું. પછિ બન્ને હાથ જોડી સ્ત્રીપુરુષે સાથે ઉભા રહી ઉપાધ્યાયના મુખમાંથી નિકલતા મંત્રે શ્રવણ કરીને તે ભૈરવની પ્રાર્થના કરવી કે “અમારા દેહની શુદ્ધી કરે” અને અમને પુત્રસંતાન આપો. પછી તમારા ઉપાધ્યાયની પ્રાર્થના કરવી કે “હે વેદોનારાજા અમને

કરશે તેને યમરાજના કમાડ નેવા પડશે નહીં. વળી
આ તીર્થનેવિષે જે લોકો શ્રાવ્હ કરશે તેને પિતૃ પાર
સોવરસ સુધી તૃપ્ત રહેશે. તેમજ અહિંદ્રયાસંગમમાં
સ્નાન કરી ત્રીંગકેશ્વરનું દર્શન તથા પુજન કરશે તે
બધા દોષમાંથી મુક્ત થઈ અતે શિવપદને પામશે.

સ્કંદ ૬૦—હે તાતજી, આવા અહિંદ્રયા તીર્થને
વિષે સ્નાન દાન વિગેરે કરવાની વિધી આપ મને
કહો.

શંકર:—હે વત્સ-જે સ્ત્રી પુરુષોને સંતાન પ્રા-
પ્તીની ઇચ્છા હશે અથવા જેને મુંગા, બેહેરા, આં-
ધળા, પાંગળા વાંકાચુકા, નપુંસક, કાઢવાળા, રોગવાળા,
અને અપસ્મારવાળા છોકરાં થતાં હોય તેઓ જે
આ સીંહચ પરમેમાં અહિંદ્રયાસંગમનેવીષે સ્ત્રી પુરુષ
બન્ને મળી વિધીપૂર્વક એક વસ્ત્ર પહેરીને સ્નાન કરે
તેના સર્વ દોષમાંથી મુક્ત થાયછે. અને તેમની ઇચ્છા-
વસ્તુ સંતતી તથા સંપત્તી પ્રાપ્ત થશે.

સ્કંદ ૬૦—વંધ્યા એ શબ્દનો અર્થ એવો છે કે

of the hands, back and head, lameness of hands and feet, hunch-back, atrophy of the limbs, insomnia, destruction of fertility, fetor and menues, tremors, anesthesia and paralysis of limbs, ticks of the muscles of the head, nose, eyes, shoulder, girdle and neck, splitting pain, pricking pain, agony, convulsions, delusion and fatigue—such are the general symptoms which the provoked vata manifests. On account of the difference in the etiological factors and in the seats of affection, it produces the specific characteristics of each disease.

એજાણને હવે નવું વસ્ત્ર પેહરવાની આજ્ઞા આપો.
 પછી તે આજ્ઞા કરે તે બિહું વસ્ત્ર પેહરવું; પછિ ધરતી
 માતાની પૂજા કરવી અને પ્રાર્થના કરવી કે, હે અગ્નિદા,
 તારી કૃપાથી મારા વંશરૂપી ઝાડની વૃદ્ધિથાવ. પછી
 તેને ઘઉં અર્પણ કરવા. તેમજ પાંચ પ્રકારના ફળ
 ફળાંબળ, પાંચ પ્રકારના પાંદડા જાતી, ચંપક, મુરના
 વિગેરે દસ પ્રકારની ઔષધીઓ, નાળાયેર, જંજીરફળ,
 કેળાં, દાડમ, ખારેક વિગેરે મેવો અને નાગરવેલના
 પાન હાથમાં લઈ જલેશ્વર તીર્થરાજ વરુણની પ્રાર્થના
 કરવી કે-હે પ્રભુ ખરાજ સોળતનેલીધે નદીઓ તલાવ
 વિગેરે જળનેથીશે અમ્મણુતાં પૂવજન્મ અગર આ
 જન્મમાં અમારા થકી કોઈ પાપ થયું હોય તો તેનું
 ત્યારણ કર. અને ક્ષમા કરીતે હે જલેશ્વર અમને
 સંતતી આપો.

આ પ્રમાણે પ્રાર્થના કરી હાથમાં રાખેલો મેવો, કુદ,
 પાનડા વિગેરે પોતાના માથાપરથી લઈને પાછળના ભા-
 ગમાં ગંગાના ઉદ્દકમાં બરોબર વચમાં પડે તેમ ના
 ખર્ચા પછી જેવી શક્તી હોય તેના પ્રમાણમાં
 ક્ષણે જોડાવીને રુદ્રાભિષેક કરાવવો. પછી પુણ્યા-

હવાચન થયા પછી બ્રાહ્મણો ઉપર કહેલી આપધી અને વનસ્પતી બન્નેના મસ્તક ઉપર છાંટુ તેનો આઠરપૂર્વક સ્વીકાર કરવો અને તે વનસ્પતીનો આખા શરીરને ત્રિષે લેપ કરવો. અને બ્રાહ્મણના મંત્ર શ્રવણ કરીને ફરી ત્યાં સ્નાન કરવું જોઈ કરીને શરીરના સર્વ દોષ નાશ પામશે અને દેહ શુદ્ધ થશે.

આ બધું કર્યા પછિ સુરજતું ધ્યાન ધરીને તેની પૂજા કરી અભ્યંદાન કરી પ્રાર્થના કરી કે હે ત્રેલોકાધિપતે, મને ગર્ભ રહે અને સંતતી પ્રાપ્ત થાય એવી મારી પ્રાર્થનાછે. પછિ તત્ત્વવડે ગણુપતી અને કલશાંતી પૂજા કરવી અને વચમાં રૂદ્રદેવતાની સ્થાપના કરવી અને તેની દક્ષિણે વિષ્ણુ ભગવાન તથા પછવાડે બ્રહ્મદેવની સ્થાપના કરવી. પછી શંકર સહિત બધા દેવતાઓની મંત્ર વિચીત્રડે પૂજા કરવી પછી રૂદ્રાધ્યાય મંત્રે કરીને હવન કરવો અને એ આ પદ્ધતિને તૈયાર કર્યા પછી ગ્રહદેવતાનું પૂજન કરીને બધાને બળીદાન અર્પણ કરવું પછી ડાકીનો, પન્તંગ, વંતાળાદિ ભૂત પિશાચના મુખ્ય દેવતાની પૂજા કરી તેની શાંતીને બલીદાન કરવું. અને પુર્ણાહુતી કર્યા પછી આચાર્યનું પૂજન કરવી. પછી તેની તરફથી સ્થાપન કરેલી

વિષે અભીષેક કરાવેા અને તે બધી મુર્તિઓ તેને દાન કરીને પગે લાગવું અને પોતાને ઘેર આવોને અનીશકે તે મુગ્ધ બ્રાહ્મણુઓને જમાંડવી.

શંકર૦—હે સ્કંદ આવાપ્રકારે જે સ્ત્રીપુરુષ એક વસ્ત્રે પેહરીને વિધીસહીત આચરણુ કરશે તેના સર્વ દોષનું નિકંદન થશે અને પૂર્ણ થશે અને આખરે ઉત્તમ એવા પદને પામશે.

પ્રકરણુ ૧૨ મું.

શંકર૦—હે હમુખવાળા, જે અહિલ્યા સંગમને વિશે સાગર સહિત સર્વ તીર્થોનો જેમાં સીંહસ્થ પર્વણીને સમયે સમાવેશ થાયછે તેમાં સ્નાન કરીને જે ડાઈ ગોદાન કરશે તેને યમરાજનો ઘેર અને ભયંકર દરવાજો જેવો પડશે નહી, અને અહી આવિને જે

શ્રાદ્ધ કરશે તેના પિતૃ આર અગ્નિ વરસ સુધી ભક્ત થશે. તેમજ ગોવર્ધન તીર્થમાં ગોદા સંગમનેવિશે જે કોઈ સ્નાન દાન કરશે તે તામડતેજ્ય ગોવર્ધનાપણ પાતક માંથી મુક્ત થશે. તેમજ શ્રી મહાવિષ્ણુનું વહાણું ચક્રતીર્થ છે તેમાં જે સ્નાન દાન કરશે તે વિષ્ણુલોકમાં જશે.

તેમજ આ ગોદાવરીને કાંડે નાસિક નામનું પુણ્ય ક્ષેત્ર છે ત્યાં ઉત્તરે અરુણા અને વરુણા એ બે નદીઓની વચ્ચે સર્વ લોકોનું કલ્યાણ કરનારા શ્રી શંકર કૃપાલેશ્વરને નામે વાસ કર્યો છે. અને તે સ્થાનને “અવિમુક્તી ક્ષેત્ર” કહે છે. તે સ્થાન ઋષીઓને પણ દુલભ છે. ત્યાં બ્રાહ્મણને દાન દેવાથી લાખ ગણ વધારે પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. સિંહરાશીનેવીશે ગુરૂ આવે ત્યારે ગંગાને અરુણા વરુણા ન્યાં મળે છે ત્યાં સ્નાન કરવાથી અમહત્યાના જેવું પાપ પણ નાશ પામે છે. ગોદાવરીનું જે સ્થાનવીષે દક્ષિણ દીશા તરફ વેહવું થાય ત્યાં દાન કરવું એ બહુ દુરલભ છે. પશ્ચિમે વહેતી યમુના; ઉત્તરે વહેતી ગંગા; દક્ષિણે વહેતી ગોદાવરી અને પૂર્વે વહેતી પંચોણી, એ સ્થાનો બહુ

હૃલ્લભ છે. અરુણા અને સરસ્વતી એ બેનો સંગમ
જગપ્રસિદ્ધ છે. ત્યાં ત્રિકાળ સ્નાન અને ત્રણ રાત્રી
ઉપવાસ કર્યો હોય તો બધા પાતકોનો નાશ થાય છે
તે વિશે હું તને એક હકીકત કહું તે સાંભળ.

ઘણા વખત પહેલાં મારા હાથમાં રહેતું અમ્હકપાલ
અકસ્માત હાથમાંથી પડી ગયું. તેથી આપણે હાથે અ-
મ્હહત્યાનું ઘોર પાતક થયું એમ માની હું (શંકર)
સમુદ્રસહીત પૃથ્વી ઉપરના બધા તીર્થોનું સ્નાન કરતો
કરતો અરુણાસંગમ તીર્થને વિષે આવ્યો અને ત્યાં સ્નાન
કરતાં વેતળ તે કપાલ મને જડયું. અને તરતજ મને
ભાસ થયો કે અમ્હહત્યાના પાતકમાંથી હું દૂર થયો.
કેવો એ સંગમનો પ્રમુખ ? હવે બીજા તીર્થને વિશે
જવાબી જરૂર નથી એમ સ્વપ્ન મનુ એ કહ્યું.
અને તેજ સંગમને વિશે કપાલેશ્વર નામના લિંગની
સ્થાપના કરી તેનું વિધીપૂર્વક પૂજન કર્યું.

આ સંગમને ત્રીશે જે કોઈ સિદ્ધસ્થમાં સ્નાન કરશે
તેને સ્વર્ગ પ્રાપ્તિ થશે. જે ઉપવાસ કરશે તે અકલ્પ-
સુધી અમ્હલોકમાં વાસ કરશે. તેમજ જે અહીંયા
આત્મઘાત કરશે સેકડો કરોડ કલ્પસુધી રૂદ્રલોકમાં વાસ

કરશે. સિંહરાશીમાં ગુરુ આવતાં ચંદ્રઅહલુમાં જે શ્રાદ્ધ કરશે તે પેતાનાં સેકડા કુળને તારશે. વળી ચંદ્રઅહલુમાં કપાલેશ્વરનું દર્શન કરશે તેમજ પાંચત્રીના દાશરથી સમતા દર્શન કરી ગોદાવરીમાં સ્નાન કરશે તે સ્ત્રીની સહા દૂર રહેશે, જેમ કુરુક્ષેત્રને વિષે એક વજોડીઆર સોનું દાન કરવાથી તેરગણા દાનનું ફળ માણસને પ્રાપ્ત થતું તેમજ આ અરુણાવટ્ટના સંગમને વિષે એકથી દાણા જેટલું સોનું દાન કરવાથીયણ તેરગણું દાન કરવા જેટલું ફલ પ્રાપ્ત થશે અને જે પ્રમાણે પૃથ્વીને તળીપેલી પ્રયાગમાં વડનું ઝાડ કાઢ્યુંછે ત્યાં દાન કરવાથી અક્ષય ગતી પ્રાપ્ત થાયછે. તેમજ અંહીયા દાન કરવાથી થાયછે. હવે આ ગૌતમે નિર્માણ કરેલી ગોદાવરી ગંગા જેના સ્મરણમાત્રે કરીને માણસોનું સાર્વક થાયછે. એવી પુણ્યશાળી ગંગાની કથા હવે હું તને કહુંછું તે સાંભળ.

પ્રથમ કુશાવતે, પછી અરુણાવટ્ટાની આગળ પદ્મનગર, જેને હાલ નાસીક કહેછે. વળી કોઈ પ્રતિષ્ઠાન નગર પણ કહેછે. પછી ગંગામાગસ સંગમ. એવી સ્થલને વિષે ગોદાવરીનું સ્નાન કરવાથી અને પછી

ભાગીરથીનું સ્નાન કરવાથી નરકમાં ધસડીજતાં કર્મો ભસ્મ થઈ જાયછે. ગંગા, ગોદાવરી, રેવા, નર્મદા એ નદીઓ ધણી પુણ્યદાતા અને મોક્ષ આપનારીછે. આ ગંગા, ગોદાવરી અને શ્રી શૈલ્યનેવીશે વાસ કરનારાં જોને ગ્રહણનો, ચતુર્માસના વ્રતનો, વિશુવનો, લગ્નનો, સીમાંતકર્મનો અને ગુરુશુકાંદિના આસ્તનો દોષ લાગી શકતો નથી. અન્ય દેશમાં રહેનારાઓએ પોતાની શુદ્ધીને માટે સીંહસ્થમાં જાતમીની વિધીવડે યાત્રા કરવી જોયી આત્માની શુદ્ધી થાય.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

શંકર--હે પુત્ર, આવી આ સીંહસ્થ પર્વણીમાં નાના અને મોટા સ્ત્રી અને પુરુષ સહ કોઈયે મોહટા પ્રયત્નવડે આ યાત્રા કરવા પ્રકારે કરવી અને તેનાથી શું ફલ પ્રાપ્ત થશે તે હવે હું કહું છું.—

સીંહસ્થની યાત્રા ત્રિપદેશર ઉપર કરવી એવી નેત્રી
દય્યા હોય તેમણે પ્રથમ પોતાના ઘરના દેવતાઓતુ
પુજન કરવું અને લક્ષ્મીવડે પ્રાર્થના કરી. તેઓની
આત્મા માગી, તેઓને સાશે લઈને પુણ્યાહવાચન કરી
શ્રી પોતમી માતાનું ચીંતન કરતાં કરતાં જવું. પછી
નાંદીઆદિ કરવું ને પછી નીચેના ચાર શ્લોક વડે પ્રાર્થના
કરવી.

શ્લોક

“ આદિત્યો ગણનાથશ્ચ વિષ્ણુશ્ચૈવમ-
હેશ્વરઃ ॥ આયાંતુ સહિતા દેવ્યા સ્ના-
નાર્થે ગૌતમીસુરાઃ ॥ ૧ ॥ આયાંતુ
પિતરઃ સર્વે યમાતુઃ શ્રાદ્ધકાંક્ષિણઃ ॥
યાસ્યામિ ગૌતમી ગંગા સિંહસ્થે ચ
હૃદસ્પતૌ ॥ ૨ ॥ બ્રહ્મચર્યાદિભિર્યુક્તો
વ્રતૈર્દેવી કૃપાંકુર ॥ તવ પાત્રાં કરિ-
ષ્યામિ સર્વ કામાર્થ સિદ્ધયે ॥ ૩ ॥

નમોદેવી મહાપુણ્યે પુણ્યતોયૈઃ શુભવૃત્તે

॥ તથ યાત્રાં કરિષ્યામી સર્વપાપાપ-
નુત્તમે ॥ ૪ ॥

અને આ ક્ષોડનો જપ કરતો કરતો બહાર નિકળવું
તેવખત જે મોકર સાથે હોય તેને પુણ્યના ફલને
સ્નાનમો સ્નાન મળશે. અને સાથે આવનારા સ્નેહોને
અડધું ફળ પ્રાપ્ત થશે. માત્ર યાત્રા કરવી તે જોણ
પેહાસવગર અથવા તો ઘોડાપર બેસીને જવું. બેસતી
ગાડીમાં તેમજ બેઠા ઉપર બેસીને આ યાત્રા કરવી
નહીં. નહિતો શરીર ઉપર જેટલા વાળછે તેટલા દિ-
વસ નરકવાસ ભોગવવો પડશે. અને યાત્રા નિષ્ફળ
થશે તે જુદી.

જનશ્રી કરનારે નાસીકમાં આવતાં વેંત ગોદાવરીનું
દર્શન, મૂળન-અને સ્નાન કરવું પછી આદ્ય અને દા-
નાદિ કીયા કરીને શ્રી જનાર્દનના દર્શન કરવા. પછિ
પંચચટ્ટીમાં શ્રી રામચંદ્રજીના દર્શન કરીને શ્રી લીમકે.
જર જવું. ત્યાંજઈ કુશાવર્ત ઉપર સ્નાન, દાન અને

શ્રાદ્ધ કરેવું પછી ત્રીજાકેશવરના દર્શન, પુજન અને
 રાત્રીભિક્ષ કરીને ફરસળ કરવો. પછી ક્ષેત્રના ઉપાધ્યાયનું
 પુજન કરીને ત્રીજાકેશવરનાં દરશન કરી ફરી નાશીકમાં
 આવવું અને ફરી શ્રી સમયસ્થના દરશન કરીને પો-
 તપોતાને ઘરે જવું પછી યાત્રાની પૂર્ણતા કરવામાટે
 પગરખાં પૈડાચાવગર વેદવિદ્યાસંપન્ન બ્રાહ્મણોને સાથે
 લઈને ગોદાવરીને કાંઈ આવીને હાથ જોડીને મંત્રો શ્ર-
 વણ કરવા અથવા ઇચ્છા હોય તો નાચેપ્રમાણે બોલવા:-

શ્લોક

“ મનોવાકાયજેદોષૈઃ પાપૈર્વહુવિધૈર-
 પિ ॥ વાક્ષગોદાંભવેત્પૂતઃ પુરુષોનાત્રસ-
 શયા ॥૧॥ ગોદાવર્યાજલંઘ્યુઃ પાપા-
 નશ્ચજનાર્દહઃ ॥ સિકતાહુનયઃ સર્વેરતઃ
 સર્વ દેવતાઃ ॥ ૨ ॥ સ્મરણાત્કલ્પિત્વિષંહ-
 તિ દર્શનાત્ સર્વ કામદા ॥ નમસ્કારા-
 ર્જવેત્ષુષ્ટિઃ સ્નાત્વા ચ વહુસંપદાઃ ॥ ૩ ॥

અલોક્યવ્યા' કે ગંગે હરિબ્રહ્મેશસેવિતે ॥
 શ્લોકેઽસ્મિન્ પતિતાન્ સર્વાન્ સસુહર
 નમોસ્તુતે ॥ ૪ ॥ હહજન્મનિ પૂર્વવા ય-
 ન્મયા દુષ્કૃતે કૃતં ॥ તત્સર્વં નાશમા-
 યાતુ ગોદાવરિ નમોસ્તુતે ॥ ૫ ॥ ”

પછી ઘાડપોપચારે પુજન કરીને પુજનો બધો સા-
 માન પાસે લેવો કાઢળું, નાળીયેર, કાઠાં, કેળાં, ફણુસ
 કેરી વીગરે અનેક ફળ લઈ ગંગામાં પાંચ અર્ધદાન
 કરવા; પછી સ્નાન કરવું અને બાણુ વસ્ત્ર પહેરી બી
 વસ્ત્ર ઉપાધ્યાયને દાન કરવું પછી તેની આસડેન
 ક્ષૌરકર્મ કરાવવું અને તે દીપસે વીધીવડે વતુ કરાવ્યા
 પછી ઉપવાસ કરવો.

હવે જે લોકો ત્યાં તીર્થનેવિશે રહિને સ્નાન, દાન
 ન જ કરશે તેને અર્ધ તથા ઉપવાસ કરવાની જરૂર
 નથી. પણ જે કાંઈ ચાર છ મહિના આક્ષેત્રમાં
 રહીને બીજે ઠેકાણે આદ્યાજશે અને પાછા એકાદિ-
 વસ પછી આ ક્ષેત્રનેવીધે આવશે તેમને સીંદરથપવંશી

માં મુંડન અને ઉપવાસાદિ કર્મો આચરવાં પડશે. વંજી કૃષ્ણાનદીને કિનારે વાસ કરનારાને આ કર્મો કરવાની જરૂર નથી. માટે હે પશુમુખ, મુંડણકીયા કરવાને વખત તો આ પ્રમાણે છે.—

પુણ્યતીર્થનેવિશે જમ્બે ત્યારે—ચરની પ્રાત્ની થાય ત્યારે માખાપનો સ્વર્ગવાસ થાય ત્યારે એ શિવાય મુંડન કરાવવાથી પિતાનો ધાત થાયછે.

હવે તીર્થનેવીશે આવ્યાંછતાં પણ મુંડન ક્યારે ન કરવું તે કહ્યું.

ચોડા વખત ઉપર વીવાહ થયો હોય તો—જનોઈ ધારણ કરી હોયતો.

શ્રી ગર્ભવતી હોય તો એક વરષ સુધી મુંડાવવું નહીં.—તેમજ સમુદ્રસ્નાન કરવું નહીં. મૈયતને ઉપાડવું નહીં.—પીડદાન કરવું નહીં. વૃક્ષનું છેદન કરવું નહીં. પત્નિ ઉપર ચઢવું નહીં. આ કર્મો ગર્ભવતી સ્ત્રીનો પત્ની કરે તો પછી આગળ ઉપર સંતતી થતી નથી.

પણ સિંહરાશીમાં ગુરુ આવે ત્યારે ગોદાવરીને વીસે
૪૩૨ મુંડણ કરાવવું ગર્ભાધાનનીધી વિગેરે સીંહસ્થ
સાલમાં બધા દેશમાં કરવાં. સીંહસ્થની સાલમાં
ગોદાવરીની ઉત્તરે અને ભાગીરથીની પશ્ચીમે વિવાહાદી
કાર્યો કરવા નહીં. પણ ગૌતમીને દક્ષીણે ઉત્તમપત્ની
મળ્યો હોય કન્યા મોટી થઈ હોય દુકાળની બીક હોય
તો વીવાહ અવશ્ય કરવો.

હું પણમુખ, પણ વ્યાસજીનું વચન છે કે મા બાપ
જીવતાં હોય તે છતાં પણ સીંહસ્થ સાલમાં મુંડન
કરવાવું. અને ઉપર લખેલી ગમેતે અડચણ હોયતે
છતાંપણ તીર્થોપવાસ કરીને મુંડણ કરાવવું.

આ મુંડણ કરાવવાથી શીરસ્થાને વાસ કરનારાં
અસંખ્યપાતકોનો નાશ થાયછે આત્માની શુદ્ધી થાયછે.
અને પિતૃને મુક્તી મળેછે માટે ગોદાવરીને કહિ
આવિને પ્રાર્થના કરવી કે હું જેનો આ દીનદાસે કાયા
વાયા અને મનવડે બ્રહ્મહત્યા જેવાં ગમે તેવાં ઘોર
પાપકર્મો કર્યાં હોય અને તે સર્વ પાતકો માયાના
આલેનો આશ્રય લઈને રહેલાં હોય તેા તેને માટે આ

મુંડન કરવું છું. કે નેથી તે ખાતકોનો નાશ થાય.
પછિ મુંડણ કરાવવું. તેપછી સ્નાન કરીને રાજદંડ,
અમ્હદંડ વીંગેરે પ્રાયશ્ચીત લેવાં શાસ્ત્રોક્ત રીતે પ્રતનુ
આચરણ કરવું. હવે કાંઈ રાગ, રાજપુત્ર, રોગી,
અશક્ત, વિદ્વાન આમ્હણુ ઐઓ ઐ બાલનું રક્ષણ કરવું.
હોય તો બમણું પ્રાયશ્ચીતનુ દાન આપવું. અથવા
આમ્હણુને દ્રવ્ય આપી તેમની પાસે મુંડણ કરાવરાવવું.

તો પણ તેઓ ઐ તીર્થના ઉપાધ્યાય બોલે તે મંત્ર
પડે ભસ્મસ્નાન, ગાયના ઝાણવું સ્નાન, માટીનું સ્નાન,
અને પછી ગૌતમીનું શુદ્ધ ઉદકસ્ના કરવું. અને બીજું
વસ્ત્ર પેહરીતે આમ્હણુને ઇચ્છીત કારણ કરાવવો. ઉ-
પવાસ કરાવવો અથવા બનીશકે તો પોતે કરવો અને
પછિ ગૌતમી દેવીની પ્રાર્થના કરવી પછી આમ્હણુ આ-
ત્મશ્રાદ્ધ કરવું અને શૂદ્રોએ દ્રવ્ય દઈ આત્મણુપાસે
કરાવવું. જેમ બને તેમ રેહવાનાજ ધરમાં વિધીવડે
શ્રાદ્ધ કરી ભક્તીભાવથી પિંડદાન કરવું.

શંકરે—જેનું એવું મહત્પુણ્ય બોલું થયેલું હોય
તેનાથીજ આબું પિંડસહીત તીર્થ શ્રાદ્ધ અર્પણકરે.

અને સપીડ શ્રાદ્ધ કરવામાટે કુટલા મોટા પુણ્યપ્રભાવની
જરૂર પડે છે તેનું વર્ણન અર્ચિકે નહીં. પછી ત્રીપીડ
શ્રાદ્ધ પણ કરવું.

૨૬૬૦—હું તાતજી, સપીડ તીર્થશ્રાદ્ધનો વિધી
સાંભળીને હું પાવન થયો છું પણ આ ત્રીપીડ શ્રાદ્ધ
કેવી રીતે કરવું અને તેનું ફલ શું તે વર્ણન કરો.

પ્રકરણ ૧૪ મું.

૨૬૬૦—હું પણુમખ, તારા પ્રશ્નનું ઉત્તર જો
કો ભક્તીભાવથી શ્રવણ કરશે તથા તે પ્રમાણે બર
બર આચરણ કરશે તેમના સકલ પ્રતિકો નાશ પામ-
શે અને તેઓ પાવન થશે. અને હૃદયેશાનું આનંદ
સુખ ભોગવવા માટે મુક્તિપદને પામશે એવું આ ચુમ-
કથાનક તને કહું છું તે સાંભળ.

એકવખત નારદમુની ધણા હર્ષથી વીણા વગાડતાં
 વગાડતાં સકલ પાપ, તાપ અને દરીદ્રતા નાશ કરનાર
 શ્રી વિષ્ણુ ભગવાનના દરશન કરવા વૈકુંઠલુવન વિશે
 ગયા. ત્યારે ભક્તીપદે મોહ પામતાવાળા પ્રભૂ તેને
 બેઠ્યા અને નારદમુનીને આસનપર બેસાડ્યા.
 પછિ નારદે પ્રભૂનું પુજન કર્યું અને પછી
 ચોતાના આસનપર બેસીને પુછ્યું કે હે દેવાધીદેવ,
 જીવપ્રેતાદિઓને પિંડદાન આપવાથી ત્રણે લોકનું દુઃખ
 નાશ પામેછે. અને તેઓ મુક્તિપદને પામેછે એમ હું
 સાંભળું છું ? તો આ વાતનું ખરું તત્ત્વ શું છે તે
 મને કહે.

શ્રી વિષ્ણુ ૦.—હે નારદ, જે દોષ પ્રાણી ખાળક
 અવસ્થામાં, જીવાન અવસ્થામાં, વૃદ્ધાવસ્થામાં સ્નાન
 દાનાદી કર્યા શિવાય મરીજાયછે અથવા મંત્ર સાંભળ્યા-
 વગર અગ્નીમાં બળી જાયછે; દેહખાનમાં હાથપગમાં
 બેડીયુ હોયછે તેવી હાલમાં મરી જાયછે અને અંગાળ
 લોકો સ્પર્શ કરેછે. અથવા દોષે અપદ્ધાત કરી મરણ
 પામેછે. વીગેરે પ્રાણીઓને મંત્રોક્ત અમીસંસ્કાર ન થ
 વાથી ખરાબ ગતીને પામેછે અને વાયુરૂપે સર્વ દિશામાં

સંચાર કરેછે. તેમજ હે નારદ, જે પ્રાણી હમેશાં શુદ્ધ અત્ત બક્ષણ કરવામાં મગ્ન હોયછે. જૈરાંત્યા બ-
ચ્ચાંને દુઃખ આપેછે, પરદારમાં વશ થાયછે, પરદ્રવ્ય
હરણ કરેછે. વેદશાસ્ત્રને ગણકારતા નથી, ઉલટી નીંદા
કરેછે, આત્માબીમાની, હમેશાં બીજાને ખીડા કરવામાં
તત્પર એ પ્રમાણે નાના પ્રકારના દોષીત સ્ત્રી પુરુષો
મરણ પામે ત્યારે વાયુરૂપે પોતાનાં કુંડુંગમાં, ગામમાં,
જંગલમાં ફરેછે. અને જીવેને ખીડારૂપ થઈ પડેછે
તેમને શાંત કરવામાટે આ તીર્થોડ શ્રાદ્ધ કરવાની
જરૂર છે.

સ્કંદ ૬૦—પ્રેતખીડા, જેવીરીતે જોળખી શકાયછે અને
તેનો કીયાં પ્રકારે અનુભવ થાયછે તે કહો.

૧૬૨૦—હું સ્કંદ, હમેશાં ધરમાં કલહ કંકાસ
થવો. સદા દરિદ્ર આવસ્થા ભોગવતી. એહરા
શીકાશવાળી મડદાંતી છાયા દેખાવી વીગેરે
ખીડાના લક્ષણોછે. કોઈ કારણ વિના મનનેવિષે ભય
પ્રદાયવું. અકસ્માત જંગલમાં ચોરો. એ આપણને
હુડીજવું. પાપકર્મમાં પ્રવૃત્ત થવું પારકું ધન હરણ

કરવાને લેયાર થવું એ બધાં પ્રેતપીડાના લક્ષણો છે. તેમજ સ્વધર્મનો ત્યાગ કરીને પરધર્મને સ્વીકારે પત્નીનો ત્યાગ કરી બાળક ઠેકાણે જઈ રહે પત્નીમાં મનને દોરે અને તેના પતી તથા ધરના માણસોનો વંદેય કરે, પુત્રનો વંદેય કરે; પુત્ર પિતા અને માધનો વંદેય કરે અને પોતાની નાતસાથે કષ્ટમો કરે એવા બધા વિચિત્ર પરીણામ પ્રેત પીડાવડે થાય છે. આ દુષ્ટ પીડાઓનો નાશ થાય તે માટે ત્રીપિંડ શ્રાદ્ધ કરવાની જરૂર છે.

સ્કંદ ૬૦—તો હે મહાદેવ, આવા આ ત્રીપિંડ શ્રાદ્ધનો વિધિ વિસ્તારથી મને વર્ણન કરો.

શંકર ૨૦—હે વીકરા, તીરથને ઠેકાણે, દેવાલયમાં, નદીના સંગમને તીરે, આશ્રમમાં, તળાવમાં અને અશ્વત્થ વૃક્ષની નીચે ત્રીપિંડ શ્રાદ્ધ કરવું લાં ગયા પછિ આલણો ન હોય તો લણ બાળકોને બોલાવવા તે પણ ન જડે તો ફર્લના ત્રણ બાલક કરી તેમનું પૂજન કરવું. પછી જવનો લોટ અને તલના ત્રણ પીંડ કરી નાખવા, પછિ ભજિભાવથી આમહણવું પૂજન કરવું અને દેશકાલાદિ સ્મરણ કરીને શ્રી વિષ્ણુની પૂજા

કરવી. પછી પુરુષસુકત મંત્રવડે અથવા વિષ્ણુમંત્રવડે
શુદ્ધોદકથી ભરેલો કળશો એવો તેમાં દુપાડ્યાય ફેંકેને
ચાહે નાખવી અને તે કળશને ઉપર જણાવેલા
દરબના ત્રણ બાલકો અધિયા અને તે કલશાપર વિ.
જણુની સ્થાપના કરવી. અને હાથ જોડી મંત્રોનું શ્ર
વણ કરવું અને તે કળશાની પ્રાર્થના કરવી. પ્રથમ
મધમાં મેળવેલો જવનો પિડ આપવો; એટલે પીત
તૃપ્ત થશે અને ઉત્તમ એના પદને પાનશે.

કેટલાક સત્વરથી પ્રાણી મરણ પછિ એકજ
જગોએ ઉભા હોયકે તેમને સાત્ત્વિક અન્નનું પિ
ઉદાન કરવાથી તે પણ મુકન થાયકે. આપણા પિતૃ-
વંશમાંથી તેમજ માતૃવંશમાંથી મરીગયેલા મનુ-
ષ્યોની તૃપ્તી કરવામાટે સાત્ત્વિક અન્નદાન કરવું તેમજ
ખાંદ ખવરાવવી. તેમજ આપણા જીવવાળા પુરૂષ તથા
સ્ત્રીએ પ્રામદ્ય ક્ષત્રિય વૈશ્ય શૂદ્ર વિગેરે પીડા કરેકે
તેને પણ ખીરના પાંડનું દાન અપવાથી તપ્તથાયકે.
પછી જોલવાળા અથવા જોત શીવાપના બીજા અધામા
જેમાં તણ મેળવેલાકે એવો મધસર્પાયુકત પીડદાન
કરવું. જુખથી પીડાતા સાત્ત્વિક, તામસી અને રાજસી

ભૂત પીશાચોઃ આવા બહુલીભાવથી કરેલા ત્રીપીડાદાનવડે
તપ્ત ધ્વજનિ આનંદમાં ઉત્તમ સ્વાર્ણવીણે આલ્યાજાય છે.

આ પ્રમાણે ત્રીપીડ થયા પછી પૂજન કરવું પણ
ગોદાન, ભુમીદાન, તીર્થદાન, હીરણ્ય, ચાંદી, વસ્ત્ર, ગોખ
મીઠું વીગેરે દશદાનો આપવાં પછી તત્ત એને દૂધ, વાળુ
સંખોદક લઈને વિશ્ણુનું તર્પણ કરવું અને વિશ્ણુજાગ
વાનની પ્રાર્થના કરવી કે હે કરલાસાગર કૃષ્ણ, માધવ
પુરુષોત્તમ, જે પ્રમાણે ધાસતી આખી ગંછ અગ્નીનાં
એક તણખાથી અળીને ખાખ થાય છે તે પ્રમાણે આ
સંસાર સંગરમાં અમારાપર તું જરા કૃપાદૃષ્ટી કરીશ
તો અમારા અપાપ્ય પાપો બંસ્ત્ર થઈ જશે. હે પ્રભુ.
હું તને શરણ આપું છું. એમ કહી નમસ્કાર કરવો.
પછી તે આજઞોસકીત કળ્યાણનું વિસરજન કરવું. અને
અન્નકારવાળી મહેદ વસ્ત્ર સહિત વાજડાવાળી ગાય દક્ષિ-
ણાસાથે આમ્હણને દાન કરવી. અને આમ્હણને તેમજ
ગરીબો, દક્ષિણા આપવી પણ પોતાને ધરે આવા.
દૂધ અને ધીવળુ ભેળવેલું ધન્યજાનુરૂપ આમ્હણને કરાવવું
અને પછી પોતાના સમાને મિત્રોસાથે ભોજન કરવું.
અને હમેશાં શ્રીહરીનું ભજન કરવું.

આવે આ પ્રેતપીડા નિવારણ કરવાવાળો ત્રિપીડીકર-
જીવિધી કહ્યો. હવે તારે બિજી શું સાંભળવાની ઇચ્છા
છે તે કહે ?

પ્રકરણ ૧૫ મું.

સ્કંદ૦—હે તાતજી આપે જે ભુતપ્રેતને મોક્ષ
વિષે લઈ જનારો પાપનો નાશ કરનારો પુરાતન
ધૃતિદાસ કહ્યા તે સાંભળી મારા ચિત્તનું સમાધાન
થયુછે. તેજતાં તમારા મુખથી નિવૃત્તિનું મોધ આમૃત હજી
પણ વધારેને વધારે સેવન કરવાની ઇચ્છા થાયછે.

શંકર૦—હવે તને દશદાન મહાદશદાન અને તેના
ફળ કહી સંભાળવુંછું. ગાય, ભુશી, તેલ, સોનું, ધી-
વસ્ત્ર, ધાન્ય, ગોળ, આદિ. બીજાં એટલાં દશદાન કહે
વાયછે તે આપવા. અને સોનું, ઘોડો, તલ, ગાય,
વિદ્યા, જમીન, રમ, ધર, કન્યા, કપિલા, ધેનુ વિગેરે

મહા દશદાન દેવાં તેમજ પૃથ્વી, ઘોડો, ભેંસ, દારી
 ગાય, બગદ, ચાંદી, સોનું એ આઠ દાન દેવા. અને
 દેતી વખત પૂર્વ દિશા તરફ મોઢું કરવું અને દેનાર
 આમ્હણે ઉત્તર તરફ મોઢું રાખીલેવાં. એટલે દાના
 અને જાગ્યકના આયુષ્યની વૃદ્ધી થાયછે. માથ વાછંડા-
 સહિત આપવી અને જે સારા સ્વભાવની અને વધારે
 દુધ દેનારી આપવી. અને રંગે મોરી હોય તે આ
 પનારના વંશની વૃદ્ધી થાયછે,

રાત્રી ગાય આપવાથી ભાગ્યશાલી થવાયછે. જે
 ગાયને દાનમાં દેવાની છે તેના સીંગડા સોનાના બના
 વવા. અને પગના ખુર ચાંદીના બનાવવા. તાંબાનું
 આચ્છાદન પીઠપર અને રત્નજડીત પુંછડું અને દુધ
 કાઢવા માટે કાંસાની બધોણી અને ગાયત્રીના સર્વ અ
 વંકાર તેને પેઢેરાવીને વિધીસહિત બ્રાહ્મણને દાન કરવી.
 દાન કરવાવાળાએ સૂર્ય તરફ મોઢું રાખીને બ્રાહ્મણની
 પ્રાર્થના કરાવી કે હે કૃત્યાણુઃ તરક ભૂદેવ. આ જે રૂતમ
 ને અર્પણુ દંધુ તેને પ્રેમસહીત અંદણુ કરો અને તે
 વિષ્ણુરૂપ માનીને તેના હાથ ઉપર જળ મુકવું
 સાષ્ટાંગ હંડવત કરવો પછી તે ગૌતમી દેવી

કરીને પાર્થના કરાવી છે. હે કૃષીજ્ઞ, તું સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે અને સર્વ દેવો તારી પૂજા કરે છે. તું સર્વનો આધાર છે અને તારો વંશ જુનનમાં વસાવે છે. હું મહામૂતાત્મકી, લોકલિતાત્મકી વચ્ચેના દેવો તને ગાયના રૂપમાં પ્રાન્દલુને આપું છું તો મારા પાપનો નાશ કરી મારું રક્ષણ કર.

હું હર્ષુખવાળા, તક્ષદાન કરવાનું દ્વંષ પશુ વિશેષ છે અને તે આપવાથી અનંત પુણ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે અને શાંતીમુખ બોલવાય છે. તેમજ ધાન્ય દાન કરવાથી દેવતાઓ તમ થાય છે. તેમજ મોળા અને શેરડીના રસથી પશુ દેવો તમ થાય છે.

આ પ્રમાણે દાન કરીને ગુરૂની પૂજા કરવી વચ્ચે, અન્નકાર મહાદક્ષણ દહને તૃપ્ત કરવા તેથી દેવ પિતર સ્વતોપને પામે છે. સર્વ દુષ્ટ અને શોકનો પારદાર કરે છે અને તે પ્રાણી વિજ્યુપદન તથા શીવપદનથી શેઠ તે રૂપમાં મળી આવે છે.

મકરણ ૧૬ મું.

શંકર૦—હે વણુખ, તને હવે ગુરુનું અનૈ
 ગંગાનું પૂજન કરવાનો વિધી કહુછું. અને તે પ્રમાણે
 પુજા કરવાથી યાત્રા કરવાનું પૂર્ણ ફલ પ્રાપ્ત થાયછે.
 તે ગંગાને કાઠે ઘેર અથવા દેવાલયમાં કરવું. પ્રથમ
 ભૂમી છાણથી, લીંપવી; પછી તેપર આઠ દળવાળા
 કમળની રંગીત આકતી કાઢવી, પછિ તે કમળ ઉપર
 નવા વસ્ત્રનું આસન પાથરી તે પર ગંગોદકથી ભરેલો
 તાંબાનો કળશો મુકવો અને તેપર ગૌતમી દેવીની
 પ્રતિમા સ્થાપન કરવી. તેમજ ૧૬ માસા વજનની
 સોનાની ગુરુની પ્રતિમા બનાવી ગૌતમીની જોડેજ.
 બ્રહ્મદેવ, હિંદ્ર, અંગિરસ સહિત તેમની સ્થાપના કરવી.
 પછી એકાગ્રચિત્તે કરીને અંગીરસ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ
 ગુરુ સીંદુદેશવાળા ચાર ભુગ્નાવાળા તેના હાતમાં છત્ર,
 હંડ કમંડલુ ધારણ કરેલા છે અને પત્નીસહ સીંહાસનપર
 બીરાજમાન થયેલા એપ્રમાણે ધ્યાન કરવું અને તે નામ્રમય
 કળશાપર ગુરુને સહપરીવાર આમંત્રણ કરવું પછી

કરીને પાર્યના કરાવી કે હે કપીલા, તું સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે અને સર્વ દેવો તારી પુજા કરે છે. તું સર્વનો આધાર છે અને તારો ત્રણે ભુવનમાં વાસ છે. હે મહામુતાત્મકી, લોકલિતાત્મકી વસુધરા દેવી તને ગાયના રૂપમાં આમહણને આપું છું તો મારા પાપનો નાશ કરી મારું રક્ષણ કર.

હે હ્રિમુખવાળા, તસદાન કરવાનું કૃપા પણ વિશેષ છે અને તે આપવાથી અનંત પુણ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે અને શાંતીસુખ લોગવાય છે. તેમજ ધાન્ય દાન કરવાથી દેવતાઓ તમ થાય છે. તેમજ ગાય અને શેરડીના રસથી પણ દેવો તમ થાય છે.

આ પ્રમાણે દાન કરીને ગુરની પૂજા કરવી વસ્ત્ર, અન્નકાર મહાદક્ષણા દહને તૃપ્ત કરવા તેથી દેવ પિતર મનોપને પામે છે. સર્વ દુખ અને શોકનો પારહાર કરે છે અને તે પ્રાણી વિષ્ણુપદન તથા શીવપદને પીશે જઈ તે રૂપમાં મળી જાય છે.

મકરણ ૧૬ મું.

શંકર૦—હે પણ્મુખ, તને હવે ગુરુનું અર્પણ
ગંગાનું પૂજન કરવાનો વિધી કહુ છું. અને તે પ્રમાણે
પૂજા કરવાથી યાત્રા કરવાનું પૂર્ણ ફલ પ્રાપ્ત થાય છે.
તે ગંગાને કાંઈ ઘેર અથવા દેવાલયમાં કરવું. પ્રથમ
ભૂમી છાણથી, લીંપવી; પછી તેપર આઠ દળવાળા
કમળની રંગીત આકતી કાઢવી, પછિ તે કમળ ઉપર
નવા વસ્ત્રનું આસન પાથરી તે પર ગંગોદકથી ભરેલો
તાંબાનો કળશો મુકવો અને તેપર ગૌતમી દેવીની
પ્રતિમા સ્થાપન કરવી. તેમજ ૧૬ માસા વજનની
સોનાની ગુરુની પ્રતિમા બનાવી ગૌતમીની જોડેજ
બ્રહ્મદેવ, ઈંદ્ર, અંગીરસ સહિત તેમની સ્થાપના કરવી.
પછી એકાગ્રચિત્તે કરીને અંગીરસ ગોત્રમાં ઉત્પન્ન થયેલ
ગુરુ સીંધુદેશવાળા આર ભુજાવાળા નેના હાતમાં છત્ર,
દંડ કમંડલુ ધારણ કરેલા છે અને પત્નીસહ સીંહાસનપર
બીરાજમાન થયેલા એ પ્રમાણે ધ્યાન કરવું અને તે નામ્રમય
કળશાપર ગુરુને સહપરીવાર આમંત્રણ કરવું પછી

પ્રાર્થના કરવી. કે હે ગુરુ, ત્રેલોકને પાવન કરનારી
 ગૌતમી સહ તમારી પુજા કરુંછુ. તમે ઈદ્રાદિક દેવોનાં
 પુરાહિતછે. હું આહ્વાણનાહી તને માટે તમારું આ-
 રાધન કરુંછુ માટે હે વાયસ્પતે, જેની સુર્ય ઈદ્રાદી
 પુજા કરેછે તે માંડ કટયાણુ કરો. એ પ્રમાણે ભક્તી
 ભાવથી અર્ધ્યાપાદ્યથી તે મંત્રપુષ્પાંજલી સુધી પૂર્ણ પુજા
 કરવી અને હાથ જેડી પ્રાર્થના કરવી કે

વાચસ્પતે નમસ્તુભ્યં નમસ્તે સુરપૂજિતે ॥

પુત્રસંતાન સૌખ્યંચ સર્વ કામાંશ્ચ દેહિમે ॥ ૧

પછી હરીને પ્રીય ચંદ્ર પડેલી એવી ગંગાદેવોની સ્તુતી
 કરવી કે હે ભીમવતી મકરવાહિની, સ્વેતરૂપીણિ,
 સ્વેતાંબરધરે, ધુમ્ધુર્ણ ગૌતમી, અહ્વાડવ્યાપિને માટે,
 પાહીમાં પાહીમાં, એ પ્રમાણે નામનો ઉચ્ચાર કરીને
 નમસ્કાર કરવો. શ્રી ગંગા દીવ્ય વસ્ત્ર ધારણ કરનારી
 મસ્તક ઉપર રત્નજડીત મુગટવાળી, દિવ્ય પુષ્પનાં
 ગજરા હાર તથા માળા ધારણ કરીને કાનમાં કુંડલ
 હાતમાં કુંડલ, કમરનીએ માણેકદી ભુષણા, લલાટમાં
 કે કું તથા કસ્તૂરીનું તીલક એ પ્રમાણે ધ્યાન કરવું

અને પ્રાર્થના કરવી કે હે ગંગા, અહાદી શીખરપર
બીરાજમાન થાવ. પછી શેડશોપચારે પૂજા કરવી.
ધુપ દીપ વિગેરે કરીને કૃષ્ણ તાંબુલ દક્ષિણાસહીત મ-
હા નૈવેદ્ય અર્પણ કરવો. પછી હે મંદાકીની, સુરપૂ-
જીતે, ભોગાવતી, ભાગીરથી સરસ્વતી, નર્મદે, કુશાવ-
ર્તવાસિન્યે તને શરણુ ધણી નીચીને શ્લોક બોલવો.

શ્લોક.

મહાપાપોપપાપાનાં નાનાયોનિષ્ઠયત્કૃતં ॥

બાલભાવેહ્યવસ્થાસુચેહજન્મનિ- -કૃતં ॥

૧ ॥ આહારજનિતં પાપં કુતુર્થેચ ય-

ત્કૃતં ॥ કામક્રોધેનયત્પાપં દંભલોભેન

યત્કૃતં ॥૨॥ આત્મનોડર્થેચ ચત્પાપં પરા

ર્થેચૈવયત્કૃતં ॥ કુટુંબાર્થેચ પાપં મયા

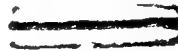
મોહેન યત્કૃતં ॥૩॥ મૃતંભવ્યં ચ યત્પાપં

મવિષ્યતિ ચ મૌતમી ॥ વિનાશં યાતુ

તત્કુર્વે પ્રસાદાદ્વદુઃખદે ॥૪॥ મદંહનિ-

ક્રિયાહીનં ભક્તિહીનં ચ ગૌતમી ॥ યત્સ-
જિતં જપા દેવી પરિપૂર્ણં તદસ્તુમે ॥ ૬ ॥

પછી પિતૃગણની તૃપ્તી કરવામાટે વિવિધ પ્રકારન
દાનો દઈને શ્રાદ્ધ કરવા. અને પછી પાપનાશિની
ત્ર્યંબકીદેવીને નમસ્કાર કરવો. એપ્રમાણે ગંગાનું પુજન
થયા પછી શ્રી ધર્મરૂપ વૃષભની યથાવિધી પુજા કરવી.
અને તે બ્રાહ્મણને દાન કરવો. પછી ત્ર્યંબકેશ્વરની
આર્થના કરીને પોતાની શક્તીપ્રમાણે બ્રાહ્મણને દાન
દઈને યાત્રા સફલ થયાનો આશિરવાદ પ્રાપ્ત કરવો.
ત્યાં સાત પાંચ અથવા ત્રણ રાત્ર રહીને પછિ પોતાને
થોડ જવું અને બાંધુબર્ગસહિત દંપતી પુજન કરવું.
એવું આ યાત્રાકર્ણવું માહાત્મ જે શ્રવણ કરશે અથવા
બાંચશે તે સર્વ પાપોમાંથી નિઃસંશય મુક્ત થશે.

પ્રકરણ ૧૭ મું.

શી કર૦—હે પુત્ર, આ પ્રમાણે જે કોઈ સ્નાન દાન તેમજ પિતૃશાંતી માટે પીડદાન તરપણ વીગેરે વિધીપૂર્વક કરેછે તેઓ આ લોકમાં આચારસંપન્નતા બંશેજ પણ ઇચ્છા પ્રમાણે સુખનુ સેવન કરશે તેમજ આ સીંહસ્થની સાલમાં વધારે ક્ષણ મળતુ હોવાથી ગુરૂની તથા ગંગાની પુજા કરવી. પછી અગ્નીની સ્થાપના કરવી અને બૃહસ્પતી મંત્રવડે હોમ કરવે. અને તીરથયાત્રા ઉપાધ્યાયને અલંકાર સહીત ગાય અર્પણ કરવી આખરે આમ્હણની પુજા કરીને ગુરૂ તથા ગંગાની પ્રતિમામુર્તિ તેને દાન કરવા. માટે ખાસ કરીને સીંહસ્થના વરસમાં ગોદાવરીની ચાલા અવશ્ય કરવી અને પંચવટીના શ્રી રામનુ દરશન કરીને શ્રી લીંબકેશ્વરના દરશન કરવા. પછિ વળી કરીને શ્રી રઘુપતીના દરશન કરવા. આ પ્રમાણે યાત્રા કરમે કરીને કરશે તે મને બહુજ પ્રીય થઈ પડશે અને જે કોઈ ભૂલ કરશે તેમને અધોગતા પ્રાપ્ત થશે.

માટે હે પુત્ર, આ સીંહસ્થમાં દરેક માનવી એ
ગોદાવરીનું સ્નાન કરવું જેથી ગુપ્તમાં ગુપ્ત એવું ફલન
માહાત્મ મેં તને કહી બતાવ્યું.

સ્કંદ ૬૦—મારા કાન સ્નાન દાનના પ્રકાર સાંભ-
ળીને પવિત્ર થયાછે. પણ અશક્ત માણસોને કઈ વિ-
ધીવડે તરવાના ઉપાય પ્રાપ્ત થાય તે સાંભળવાની
પ્રત્યક્ષા છે.

શંકર ૦—હે પુત્ર અશક્ત માણસોએ બને તે,
રોજ એક વખત એમ એક માસ ગંગામાં સ્નાન
કરવું અને શ્રી વિષ્ણુની પૂજા કરવી.

સ્કંદ ૬૦—જે વિષ્ણુપૂજનવડે પૂર્વજન્મના, આ
જન્મના અને અવિષ્ણના પાપો નષ્ટ થાયછે એવા પ-
વિત્ર પૂજનનો વિધી કહો.

શંકર ૦—સુવર્ણની એક વિષ્ણુમુર્તિ મનાવીને
તેની પંચરત્નસહીત કળશાપર સ્થાપના કરવી અને તે

મુતીની ભકતીભાવથી પૂજા કરવી. પછી ધરમાં અ.
ગ્રીની સ્થાપના કરવી અને તલ, ધી વિગેરે અરપણુ
કરીને બ્રાહ્મણને દુભતી ગાય દાન કરવી અને પ્રાર્થના
કરવી કે હે હુદેવ, આપના આશીરવાદવડે અમારું
કલ્યાણ થાય. જેથી સીંહસ્યની જાત્રા પરિપૂર્ણ થાયછે.

સશકત લોકો એ વિષ્ણુપ્રી કરવો. પંચામૃતવાળી
સર્વ દેવોની પુજા કરવી અને પુરુષસુકતવદે હોમ કરવે
અને વિષ્ણુનામવડે તર્પણ કરવું.

શ્લોક.

લક્ષ્મીપતે મદ્રાવાહો જન્મવ્યાધિ નિવા-
રક ॥ બલિમન ગૃહાણત્વં મોક્ષદસ્ત્વં
સદામન્ત્ર ॥ ૧ ॥

એ પ્રમાણે મહાવિષ્ણુનો પ્રાર્થના કરવી આ પ્રમાણે
યાત્રાવિધી કરવાથી વિષ્ણુપદની પ્રાપ્તિ થાયછે તેમજ
ગ્રીલ વૃષભ દાન વિધી કરવો એટલે જીવાનમળદ
અને વાહાડિ એ બેનું પૂજા સહિત દાન કરવું. તેમને

કમ પણ કામકાજ કરવા દેવુ નહી. યથેચ્છા કરવુ હરવુ
કામચિહાર વિગેરે કરવા દેવા. આવા દાનથી અશ્વમેધ-
નુ પુણ્ય પ્રાપ્ત થાયછે. આ પરમાણે ગુપ્તમાં ગુપ્ત
એવું દાન તને કહ્યું હવે તારે શું સાંભળવાની ઇચ્છાછે
તે કહે.

મકરણુ ૧૮ મું.

સ્કંદ ૦—હે વિશ્વના આત્મા, ત્રિપુરાંતક, મારા
મનનુ હજી સમાધાન થતુ નથી.

શંકર ૦—આ પ્રમાણે વિધી પૂર્વક યાત્રા કર્યા
પછી ગોદાવરીની પ્રદક્ષીણા કરવી તે જમણી બાજુથી
કરવી અને ત્રણે પોહારના નિલકર્મો કરીને અને સર્વ-
કળ ગંગાનુ પૂજન કરતાં કરતાં તેજે સ્થાનગીરે પાછા
આવવું, એટલે મદક્ષીણા પૂરી થઈ. એનું ક્રમ વર્ણન

कोष्ठे प्रकुपितस्य वातस्य लक्षणम्—

तत्र कोष्ठाश्रिते दुष्टे निग्रहो मूत्रवर्चसोः ॥२४॥
ब्रध्महृद्रोगगुल्मार्शःपार्श्वशूलं च मारुते ।

तत्र कोष्ठाश्रिते कृष्णभा रूक्षे कोष्ठाश्रित, मारुते
दुष्टे वायु दूषित यत् वायुके दुष्ट होने पर, मूत्रवर्चसोः
निग्रहः मूत्र अने भणनी अटकायत मूत्र और पुरीषकी
रुकावट, ब्रध्म- अर्ध, ब्रध्म, हृद्रोग- हृदयरोग हृद्रोग,
गुल्म- गुल्म गुल्म, अर्शः- अर्श अर्श, पार्श्वशूलम् च
अने पार्श्वशूल थाय छे और पार्श्वशूल होते हैं ॥२४॥

કહા પણ કામકાજ કરવા દેવું નહીં. યથેચ્છ હરવું હરવું
કામપિહાર વિગેરે કરવા દેવાં. આવાં દાનથી અશ્વમેધ-
નું પુણ્ય પ્રાપ્ત થાયછે. આ પરમાણે ગુપ્તમાં ગુપ્ત
એવું દાન તને કહ્યું હવે તારે શું સાંભળવાની ઇચ્છાછે
તે કહે.

પ્રકરણ ૧૮ મું.

સ્કંદ૦—હે વિશ્વના આત્મા, ત્રિપુરાંતક, મારા
મનનું હજી સમાધાન થતું નથી.

શંકર૦—આ પ્રમાણે વિધી પૂર્વક યાત્રા કર્યા
પછી ગોદાવરીની પ્રદક્ષીણા કરવી. તે જમણી બાજુથી
કરવી અને ઢાણે પોહોરના નિત્યકર્મો કરીને અને સર્વ-
કળ ગંગાનું પૂજન કરતાં કરતાં તેજે સ્થાનગીરી પાછા
આવવું, એટલે પ્રદક્ષીણા પૂરી થઈ. એનું ફળ વૃણ

આવું પાપહારક અને પુણ્યદાતા મહાન દુબલ
સર્વ કામના પરીપુર્ણ કરનાર ગોદાવરીનું પ્રદક્ષીણા અ-
રીત શ્રવણ કરવાથી પ્રાણીમાત્રાને તેની પ્રત્યક્ષ પ્રદક્ષીણા
કરવા જેવીજ ફળપ્રાપ્તી થાયછે. વળી એવા ભાગ્યવાન
પ્રાણીને આ ચરિત્રથી, શ્રી શંકરના દર્શનનો પણ ભાગ
મળવી શકાયછે.

શંકર:—હ વત્સ,

શ્લોક

બ્રહ્મોદુંવરમૂલતઃ સસુદિતાસ્વચ્છંદસંચા-
રિણી શ્રીમદ્ભૌતમપુંજ્યસંચયયશઃશ્રેણીત્રિ-
વેણીશ્રુવઃ ॥ પાપાદ્રેરતિહારિણીસહજ-
તામુક્તાફલાકારિણી ॥ સાગંગાગુહપાતુ-
વિશ્વમશ્ચિલંદેવીમનોહારિણી ॥ ૧ ॥ હાતિ-
સકલજનાનાંપાવનીયંપવિત્રં સુરવરમુનિ-
વૃદ્ધૈર્ગીયમાનંચરિત્રં ॥ તવનિગદિતમેતચ્છ-

હયાય:પઠેદ્રા વ્રજતિશિવસમીપશ્રાવયે
ત્સોપિતદત્ ॥ ૨ ॥

પ્રકરણ ૧૯ મું.

શંકર:—હર દેશના લોકો એ સીંહરાશીમાં ગુરુ
હાય ત્યારે ગોદાવરીની યાત્રા અવર્ય કરવી. તેમજ
ગોદાવરીને કાંઠે નિવાસ કરનારા સર્વ લોકો એ નવમે
દિવસે તીર્થશ્રાદ્ધ કરવું અને મુંડન અને ઉપવાસ
કરવા નહીં. નવમી એ પિંડપ્રદાન કરવું જોયું સર્વ
પિતૃગણ મુક્ત થાયછે.

સીંહસ્થ સાલ જ્યારે શરુ થાયછે ત્યારે પહેલ
ચંદ્ર દીવસમાં શ્રી પુષ્કર ક્ષેત્રમાં આવેછે
માટે આ પુષ્કર ક્ષેત્રમાં એક દિવસ
આખો સિંહસ્થનું ફળ પ્રાપ્ત થાય.

ખાતરીલોલોકોના પાપનો નાશ કરવા માટે યોદ્ધાંબર વૃક્ષના મૂળ
માંથી ગંગા અવતીર્ણ થય છે.

તેમજ બીજા કુશાવર્ત નામનું દુર્લભ તીર્થ અગણિત
પુણ્યના સંચય વડે કરીને પ્રાપ્ત થયું છે. જ્યાં સુર્યગ્રહણસ-
મયે પોતાના વજન બેટલું સુવર્ણદાન કરવાથી મહત્ત
પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. ગોદાવરીના સ્નાનથી, જપથી
ધ્યાનથી તેમજ દાનથી મહાત્મનું પઠણ કરવાથી વળી
શ્રવણથી પણ મનુષ્યને મુક્તી મળી શકે છે જે કાલ
ગોદાવરી મહાત્મનું ભક્તી ભાવથી પઠણકરે અને ભત્રીમાન
લોકોને શ્રવણ કરાવે તેને પરમ પવિત્ર એવી ગતી પ્રાપ્ત
થાય છે. પ્રાણી માત્રની ઇચ્છા સહેજમાં ફળીભૂત કરનાર

એ પ્રમાણે તીર્થયાત્રાદી વર્ણન વીશેનો શ્રી શંકર
જીને સ્કંદનો સંવાદ આ પ્રકરણમાં સમાપ્ત થયો.

॥ ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ॥

